

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce
Věci a jejich dělení

Aleš Kunec

2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aleš KUNEC**
Osobní číslo: **R11M0188P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Věci a jejich dělení**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Pojem věci
3. Dělení věci
4. Vybraná problematika věci
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Kristýna Spurná**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **6. února 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2018**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 9. března 2017

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, 2019

.....

ANOTACE

Diplomová práce nazvaná „Věci a jejich dělení“ byla vybrána z důvodu toho, neboť účinnost nového občanského zákoníku od 1. ledna 2014 přinesla změnu v oblasti věcí v právním smyslu. Práce bude zpracována do jednotlivých kapitol, podkapitol a oddílů. Problematika bude řešena mimo úvodu a závěru ve čtyřech kapitolách.

Klíčová slova: věci- dělení věcí -znaky věcí- zvíře

ABSTRAKT

Diplomová práce entitled " Things and their division ", was selected as the new civil code from 1 January 2014 in the area brought a change in the legal sense. Work will be processed into individual chapters, chapters and sections. Outside The introduction and conclusion will be addressed in four chapters.

Key words: Things – division - characteristics things – animal

OBSAH

ÚVOD	01
1 Krátký historický exkurz	03
1.1 Římské právo	04
1.2 Občanské zákoníky 20. století	06
1.3 Věci podle z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	09
2 Pojem věc	15
2.1 Vymezení pojmu v minulosti	15
2.1.2 Možné přístupy k vymezení věci	16
2.2 Pojem v současné soukromoprávní úpravě	17
2.2.1 Znaky věci	21
3 Dělení věci	24
3.1 Hmotná a nehmotná věc	24
3.2 Párové kategorie	25
3.2.1 Nemovité věci	25
3.2.2 Movité věci	27
3.2.3 Věci zastupitelné a nezastupitelné	30
3.2.4 Věci zužitelné a nezužitelné	30
3.3 Ostatní dělení	31
3.3.1 Věc hromadná	31
3.3.2 Obchodní závod	34
3.3.3 Obchodní tajemství	36
3.3.4 Přírodní síly	37
4 Vybraná problematika věci	38
4.1 Zvířata	38
4.1.1 Zvíře – zástava, pronájem	40
4.1.2 Škoda způsobená zvířetem	41

4.2 Člověk jako NON objekt	43
4.3 Součást věci a příslušenství věci	48
ZÁVĚR	50
SUMMARY	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	

ÚVOD

Každá společnost, kterou kdy člověk během svého vývoje založil, musela vytvořit funkční hierarchickou strukturu a tvorbou respektovaných a vynucovaných pravidel chování zajistit svoji existenci. Tvorba takových norem pak samozřejmě souvisí s normotvůrcem, tedy množinou subjektů, jejichž nařízení jsou platná v rámci celého společenství. Obecně lze říci, že čím větší množina subjektů se v rámci společenství podílí na tvorbě pravidel, tím větší je úroveň demokracie v daném společenství.

Struktura funkčního uspořádání všech segmentů společenského života se v průběhu času mění podle toho, jakým způsobem společnost nazírá na řešení otázky řízení státu a s tím související přerozdělování zdrojů a jejich ovládnutí. Pro každého člena společenství je proto důležitá nejen schopnost podílet se na tvorbě a vynutitelnosti právních mantinelů, ale i úroveň a šíře oprávnění nabyt vlastnického práva. Úprava vlastnického práva je tak alfou a omegou každé společnosti. Aby ovšem subjekt mohl nabyt vlastnického práva, musí existovat zákonné vymezení věci, jako předmětu vlastnictví. V intencích tohoto vymezení pak hovoříme o věci jako o „věci v právním smyslu“. Z těchto důvodů je tedy zřetelně patrné, nakolik jsou věci v právním smyslu důležité a tvoří nedílnou součást života každého z nás.

Není pochyb o tom, že se věci v právním smyslu zcela prolínají nejen současnou soukromoprávní úpravou v podobě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,¹ v platném znění (OZ), ale jsou důležité i v dalších právních předpisech.

Vymezení samotného pojmu věci však není vůbec jednoduché. Není se čemu divit, pokud se například podíváme do Velkého komentáře k novému občanskému zákoníku, zjistíme v indexu, že se zde řeší problematika věci cizí, věci druhově určené, hmotné, hromadné, movité, nemovité, zapsané ve veřejném seznamu, zužitelné, nezužitelné, zastupitelné, ztracené apod.² Věc jako taková tedy hraje významnou roli v řadě právních vztahů, neboť současný občanský zákoník rozumí předmětem občanskoprávních práv a povinností především věci v právním smyslu.

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

² HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2043.

V první kapitole bude zmíněn krátký historický exkurz a proměna pohledu na věc jako takovou tak, jak se vyvíjel od římského práva až do současnosti. Zde bude poukázáno na to, že v souvislosti s rekodifikací soukromého práva nezůstal pohled na věc stejný, a právě v této oblasti došlo k rozsáhlejším změnám. V práci bude dále vzpomenuo, že tak jak se vyvíjela společnost, tak se vyvíjel i samotný pojem „věc“ a jeho následné dělení. Pochopitelně věc je v právním smyslu především hmotný předmět se samostatným určením, ale tato charakteristika není tak jednoznačná, jak by se na první pohled zdálo. Z toho důvodu bude ve čtvrté kapitole poukázáno na vybrané problémy, které s tématem souvisí. Závěr přinese již samotné zhodnocení materie.

Účelem a smyslem práce není řešit případné problémy *de lege ferenda*, nýbrž popsat věci a jejich dělení v souladu s platným zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, spolu se souvisejícími předpisy *de lege lata*, zohledněna bude rovněž aktuální soudní judikatura.

Pro zpracovávání práce byla zvolena kompilativní a analytická metoda, s jejichž pomocí bude popsán stav dané problematiky na základě prostudování odborné literatury a článků, pramenů a veřejně dostupných zdrojů.

1 Krátký historický exkurz

Pro všechny právní, a tedy i občanskoprávní vztahy platí, že jejich prvky jsou jednak subjekty, mezi nimiž daný vztah existuje, dále pak i jejich vzájemná subjektivní práva a povinnosti, jež jsou obsahem právního vztahu, a konečně také to, čeho se právní vztah týká. Jak uvádí autoři Kindl a Fiala, „*subjektivní právo přitom chápeme jako zákonem zabezpečenou míru chování subjektů, zatímco povinností rozumíme zákonem určenou míru možnosti chování subjektů, zatímco povinností rozumíme nezbytnost. Potom ale tím, čeho se práva a povinnosti týkají neboli předmětem právních vztahů, je právě lidské chování*“³ Právní úprava vlastnictví patří mezi nejzávažnější části soukromoprávní úpravy. Právo vlastnické se považuje za právo věcné. Působí proti všem jiným subjektům, které jsou obecně zavázány nečinit nic, co by oprávněného rušilo v jeho vlastnickém právu. Předmětem vlastnického práva je věc, kterou vlastník ovládá v mezích daných právním řádem.⁴

Pojem „věc“ má v češtině mnoho významů. Stačí si připomenout dvě základní – věci označují záležitosti, o kterých jednáme, i předměty, o nichž hovoříme. Právní jazyk však musí být významově přesný, a proto se občanský zákoník snaží pojem „věc“ užívat pouze pro označení předmětu, tedy toho, čeho se dotýkají práva a povinnosti.

Obvykle jsme navyklí vnímat předměty pouze podle jejich hmotné podstaty. Na co si nemůžeme sáhnout, je od přírody tajemné, neuchopitelné a vzbuzuje pochybnosti. Věci jsou tradičně to, co je pro člověka užitečné, co člověk dokáže ovládat. Vymezení věci je nesmírně důležité pro celou oblast věcných práv, neboť tato se věci právě týká.⁵

Věcná práva (*iura in re*) vznikla abstrakcí společných znaků různých soukromých subjektivních práv, jejichž předmětem je věc v právním smyslu. Tak tomu bylo odedávna a nic se nezměnilo ani dnes. Věcnými právy jsou taková práva, jejichž předmětem je věc v právním smyslu. Co se však měnilo v průběhu

³ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: A. Čeněk, 2007. s. 175.

⁴ HOLUB, M., POKORNÝ, M., BIČOVSKÝ, J.: *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praktická příručka. Praha: Linde. 2003. s. 7.

⁵ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. Praha: Edice právo. 2014, s. 63.

času, je pojetí samotné věci v právním smyslu.⁶ Vlastnit lze jenom věci, což znamená, že právě věci jsou nepřímým předmětem vlastnických vztahů. Na věci se historicky pohlíželo různým způsobem. Proto se nyní pojdme podívat na krátký historický exkurz danou problematikou.

1.1 Římské právo

Věc v římskoprávním smyslu představuje hmotný celek, který má samostatnou existenci (otrok, zvířata) nebo neživý celek (ostatní věci). Věc v právním smyslu v daném období nepředstavovala takovou důležitost, jaké je věci věnována nyní. Římské právo se obecně spíše zaměřuje na vlastnictví jako takové.

Už z nadpisu Gaiovy učebnice „rozdělení věci“ (*de rerum divisione*), a naprosto totožnému perexu i v Justinianských institucích, se lze dovítit, že záměrem římských právníků a římské právní vědy nebylo bádání nad nominalitou či konkrétními podmínkami definice věci v právním smyslu. Naopak – hlavním cílem bylo praktické rozdělení statků do určitých kategorií, podle nichž k věcem přistupovali a dle nichž se na typově totožné statky vztahovaly či nevztahovaly určité požadavky např. při převodu či jiném právně relevantním jednání. Za příklad může sloužit rozdělení věcí na mancipační a nemancipační, kdy věcmi mancipačními byly zejména věci základního hospodářského významu pro zemědělskou usedlost klasické římské rodiny, a z toho důvodu byly převody těchto věcí podrobeny slavnostní a ceremoniální formě, zejména za účelem zabránění zbrklým a nepromyšleným transakcím a zároveň zajištěním příslušné evidence a publicity převodu těchto zvláště důležitých hodnot a statků.⁷

Je tedy patrné, že současné dělení věci vychází z římskoprávních tradic. Jedná se o dělení věci, které známe a používáme i dnes jako movité a nemovité, hmotné a nehmotné, zužitelné a nezužitelné, zastupitelné a nezastupitelné věci aj. A jak už bylo zmíněno, uznávalo římské právo i specifické dělení na věci mancipační (*res Mancipi*) a nemancipační (*res nec Mancipi*). Rozdíl spočíval v tom, že u mancipačních věcí, kam patřily pozemky, otroci nebo dobytek, byl

⁶ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Úskalí věcných práv*. Plzeň: A. Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-517-3, s. 117.

⁷ KINCL, J. URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. dopl. a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, Právnícké učebnice (C.H. Beck), s. 83

proces jejich převodu vázán na obřadný zcizovací úkon zvaný mancipace (mancipio). Nemancipační věci pak byly převáděny odevzdáním, tedy tradicí (traditio).⁸

Gaius rovněž rozděluje věci na tělesné a netělesné. *„Kromě toho jsou některé věci tělesné a netělesné. Tělesné jsou ty, kterých je možno se dotknout, například pozemek, otrok, šaty, zlato, stříbro a dále nesčetné věci jiné. Netělesné jsou ty, kterých se není možno dotknout. Takovou povahu mají věci, jejichž podstatou je právo, například pozůstalost, ususfructus (nebo) závazky (obligace), jakýmkoliv způsobem uzavřené. A nezáleží na tom, že pozůstalost zahrnuje věci tělesné a že plody, které těžíme z pozemku, jsou tělesné a že tělesné je obvykle i to, co se nám dluží z nějaké obligace, jako třeba pozemek, otrok, (či) peníze. Neboť samo právo dědické posloupnosti a samo právo poživací (ususfructus) je netělesné. Stejnou povahu mají práva k pozemkům městským a venkovským. (...)”*⁹

V římském právu nalezneme pojem res extra commercium. Jde o věci, které z různých důvodů nepodléhají právnímu obchodu. Mezi tyto statky patřily např. res publicae, které se dají přirovnat k dnešním statkům sloužícím k obecnému užívání dle správního práva, dále tzv. res divini iuris dělící se dále na res sacrae, res religiosae a res sanctae představující zpravidla statky související s náboženskými aktivitami (chrámy, otláře, kříže...) a hroby.¹⁰ Dá se s určitou nadsázkou říci, že pokud dnes podrobujeme statek výčtu podmínek, které musí splnit, aby byl považován za věc v právním smyslu, římským právníkům postačovalo, pokud nebyl věcí vyloučenou z právního obchodu, a tak byl (argumentací a contrario) považován za věc v právním smyslu (při splnění podmínky konečné hmotné substance a ocenitelnosti statku v penězích).

Můžeme uzavřít, že v právu se mj. rozdělují věci na ty, které mohou být předmětem právního obchodu (res in commercio) a ty, které jsou z něj vyloučeny (res extra commercium). Ze zásady legální licence a jejich důsledků se můžeme řídit pravidlem, že každá věc je in commercio, pokud právní řád nestanoví jinak.

⁸ BALÍK, S. *Rukojet' k dějinám římského práva a jeho institucí*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 74

⁹ KINCL, J.. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 326 s. 78

¹⁰ OMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 2 sv. (xxii, 220, 356 s.). Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR), s. 183 – 184

Na druhé straně nelze než souhlasit se Sedláčkem, který si uvědomoval, že neexistují absolutní *res extra commercium*.¹¹

1.2 Občanské zákoníky 20. století

Dalším milníkem v úpravě věcných práv je vydání Rakouského občanského zákoníku z roku 1811. Byl základem občanského práva pro neuherské části habsburské monarchie s platností pro všechny země Rakouského císařství, s výjimkou pro Uhry.

ABGB definici věci v právním smyslu obsahoval v ustanovení § 285, které znělo: „*Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu.*“ Z uvedené citace je patrné, že věci jsou v občanskoprávní úpravě zakotveny velmi široce. S rozpadem Rakouska Uherska na nástupnické státy a vznikem Československého státu bylo nutné v novém Československu vyřešit otázku právního řádu tak, aby nedošlo k období bezpráví. Situace byla vyřešena recepční normou.¹²

Tato úprava však byla ovládána tzv. právním trialismem. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku platilo právo „původně rakouské“, ale na území Hlučínska právo německé. Rozpad Uherské koruny a „připojení“ území dnešního Slovenska do státu Československého znamenalo pro celistvý stát taktéž nutnost vyrovnat se s právem uherským. A to i s uznáváním obyčejového práva, které bylo v tomto prostoru považováno za hlavní pramen práva. Výrazně se tento trialismus projevil na institutu věci v právním smyslu. Jak je v tehdejší komentáři obecného občanského zákoníku ke slovenské úpravě uváděno: „*Pravidlo vyslovené v § 28529 platí aj v práve slovenskom, ale s tým rozdielom, že v práve slovenskom sa vecou rozumie len vec hmotna (nie pravo, hoci je predmetou majetkovým).*“¹³ Široké pojetí tedy na našem území platilo s výjimkou Slovenska, kde sice zakotveno bylo, avšak jen pro věci hmotné, což je paradoxně typickým rysem

¹¹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, II., Praha: V. Linhart, 1935, s. 15-16.

¹² Zákon Národního výboru československého č. 11/1918 Sb. z. a n.,

¹³ ROUČEK, F. (ed.), SEDLÁČEK, J. (ed.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1, s. 8.

koncepce úzké. Vzniká tak jakýsi hybrid, kdy je široké pojetí, které zahrnuje i nehmotné statky, aplikováno jen na statky hmotné.¹⁴

Zmíněný právní dualismus byl jednou z příčin, proč se začalo uvažovat o novelizaci občanského práva. V roce 1919 byly započaty přípravné práce na ministerstvu spravedlnosti. Návrh občanského zákoníku představoval široké pojetí, které bylo přebráno z ABGB. Věc v právním smyslu zde nebyla definována, její vymezení bylo ponecháno právní vědě. V roce 1931 byla věc vrácena do ustanovení § 229. Věci se dělily nejen na hmotné, ale i nehmotné. Vlastnictví zůstalo omezené pouze na věci hmotné. K přijetí kodexu však nedošlo.

V roce 1950 byl přijat občanský zákoník¹⁵. Sám o sobě nahradil ABGB, avšak v roce 1964 jej nahradil občanský zákoník nový. Jednalo se o přechodný zákon, s ohledem na politické okolnosti jeho vzniku. Byl vytvořen v rámci politické dvouletky a odpovídal hospodářským poměrům v zemi. Hlavní předlohou zákoníku byla sovětská úprava. V občanském právu se jednalo zejména o odstranění tradičních principů kontinentálního *ius civile* vybudovaného na základech římského práva. Kupříkladu odstraněním tradičního právního dualismu rozlišujícího právo veřejné a soukromé, třídním charakterem práva, rozdrobením tradičně rozsáhle civilistické materie a zúžením občanského práva na majetkové právo. Dále snahami o potlačování individualismu a prosazováním kolektivismu, což se projevilo zejména v oblasti vlastnictví, posilováním centralismu a kogentní právní úpravy, redukcí funkce občanského práva jako nástroje k prosazování hospodářských a ideologických cílů a přehnanou snahou zjednodušit právní úpravu. Poslední zmiňované zásadním způsobem ovlivnilo podobu nové definice věci v právním smyslu.¹⁶ Věc v právním smyslu byla v ustanovení § 2338 definována takto: „*Věci v právním smyslu jsou ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, které slouží lidské potřebě.*“ Pravděpodobně nejdůležitější důvod odklonu od široké koncepce je uveden v důvodové zprávě k OZ 1950 takto: „*Na rozdíl od dosavadního práva, podle něhož se pod pojmem věci nerozuměly jen*

¹⁴ ROUČEK, F. (ed.), SEDLÁČEK, J. (ed.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. s. 8.

¹⁵ Zákon č. 114/1950 Sb., občanský zákoník

¹⁶ DVOŘÁK, J., MALÝ, K., ADAMOVÁ, K.: *200 let Všeobecného občanského zákoníku: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 687 s. Klasická právníká díla (Wolters Kluwer ČR). str. 512.

předměty hmotné, ale i práva jako věci nehmotné, což odporuje lidovému chápání, rozumí osnova věcmi v právním smyslu jen předměty hmotné a přírodní síly, které v důsledku technických vynálezů nové doby také slouží k úkoji lidských potřeb (na př. elektřina) a jsou předmětem právních poměrů upravujících hospodářský styk lidí. Aby nebylo pochybnosti o rozsahu pojmu věci, vytyká zákon společný znak věci; rozhoduje zdali slouží lidské potřebě, t. j. zdali mají povahu prostředků úkojných a zdali jsou podrobitelné lidské moci a jí ovladatelné.“¹⁷

Zároveň však OZ 1950, po nadeřinování věci v právním smyslu a jejímu doktrinálnímu rozdělení na věci movité a nemovité, společně s popřením superficiální zásady a definici příslušenství a součásti věci, systematicky velmi správně navazuje s ustanoveními paragrafů týkajících se práv a jejich možnosti být předmětem právního obchodu, kdy v ustanovení § 28 stanoví, že: „Předmětem právního obchodu může být i právo, pokud to povaha jich obou dopouští; v těchto případech platí přiměřeně ustanovení o právních poměrech, jejichž předmětem jsou věci.“¹⁸Za předmět osobního vlastnictví jsou v ustanovení § 105 označeny „věci domácí a osobní potřeby, rodinné domky a úspory nabyté prací“.

Na vlastnictví tak bylo v této době pohlíženo značně odlišně. „Dosavadní naše práce v této kapitole byla destruktivní, snažila se dokázati, že pojem vlastnictví není pojmem právním, tj. pojmem plynoucím z právního řádu. Pravili jsme, že vlastnictví je určitý stav, dle něhož určitý člověk může libovolně užívati určitých předmětů vnějšího světa ke svým účelům, pravili jsme dále, že takový stav žádných právních norem nepředpokládá, naopak, že jim logicky i časově předchází, což i mnozí spisovatele správně vycítili (Ihering, Randa atd.). (...) Mělo se za to, že vlastnictví je instituce spočívající výhradně na právním řádu a tudíž tam, kde právní řád neuznává této instituce, že tam ji ani není. (...) A tu má původ učení, že vlastnictví možno jediným dekretem ze světa zprovoďiti“¹⁹

V soukromém vlastnictví byla viděna zásadní překážka, která odporovala realizaci programu komunistického hnutí. Mezi jehož hlavní cíle patřilo

¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 118/1950 Sb.,Přístupno [online 25-03-2019] dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_10.htm.

¹⁸ KUKLÍK, J.. *Vývoj československého práva 1945 - 1989*. Praha : Linde, 2009, s. 519

¹⁹ SEDLÁČEK, J.. *Vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. /Reprint: Vlastnictví a vlastnické právo, Barvič & Novotný, 1919, a Vlastnické právo, V. Linhart, 1935; O vlastnictví, původní vydání, s. 18.

znárodnění výrobních prostředků, přerozdělení majetku a odstranění vykořisťování, tj. využívání lidské pracovní síly k osobnímu zisku. Z tohoto důvodu otevřeně proklamovali: „*Komunisté mohou shrnout svou teorii v jedinou větu: zrušení soukromého vlastnictví.*“²⁰

Ustanovení § 155 potvrzuje opuštění superficiální zásady, což je důsledkem sovětské inspirace a opuštění kontinentálních římskoprávních zásad. Vzhledem k faktu okleštěného soukromého vlastnictví, podnikání, potažmo celého hospodářství jako takového, se nelze divit, že v následujícím kodexu nebyla definice věci v právním smyslu vůbec obsažena.

1.3 Věci podle z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Důvod vzniku nového kodexu byl opět zejména ideologický. Po přijetí ústavy bylo záměrem zákonodárce vytvořit kodex, jenž upraví občanskoprávní vztahy tak, aby byly v souladu s novým socialistickým režimem²¹. Věc v právním smyslu zůstávala nadále nedefinována. Eliáš uvádí, že „je to důsledek primitivního materialismu, v jehož duchu byl občanský zákoník v r. 1964 zpracován. „*Definici občanský zákoník neobsahuje, neboť věc je přírodní fakt, který nepřísluší právu definovat.*“ *Za toho stavu vytvořila definici věci v právním smyslu doktrína, podle níž jsou věci ve smyslu § 118 a 119 ObZ „toliko hmotné předměty (res corporales) za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné*“.²² Objektem vlastnictví mohou být především věci. V zásadě může být fyzická osoba vlastníkem každé věci, za předpokladu, že to není v rozporu s právním řádem. To znamená, že i když fyzická osoba ve vztahu ke své osobě není nijak omezena, v právu být vlastníkem je její možnost vlastnit určité věci konkrétním způsobem omezována a omezení mohou být různého druhu.

Definován byl jen předmět občanskoprávních vztahů, a to v tripartitním pojetí věcí, práv a jiných majetkových hodnot. Doprovázeno byty jako zvláštní kategorií předmětů občanskoprávních vztahů, které jsou upraveny zvláštním

²⁰ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945 - 1989*. Praha : Linde, 2009, s. 531

²¹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ze dne 26. 2. 1964, ve znění pozdějších předpisů

²² ELIÁŠ, K. *Věc jako pojem soukromého práva*. *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 119.

zákonem.²³ V občanském zákoníku definice věci v právním smyslu zcela chyběla. Karel Eliáš tento fakt nazývá důsledkem primitivního materialismu²⁴, který byl odůvodněn tehdejší doktrínou argumentem, že „*věc je přírodní fakt, kterému nepřísluší právu definovat*“.²⁵ Ačkoliv obecná definice věci absentovala, rozdělení věci dle druhu na movité a nemovité, definice součásti věci, definice příslušenství věci a vymezení stavby v občanském zákoníku zakotveno bylo.

Tím, čeho se lidské chování týká (druhotným neboli nepřímým předmětem právních vztahů) a co je vymezeno v ustanovení § 118 občanského zákoníku, jsou:

- ***Věci,***
- ***Práva, pokud to jejich povaha připouští***
- ***Jiné majetkové hodnoty, pokud to jejich povaha připouští***
- ***Byty a nebytové prostory.***

Ustanovení zákona § 118 odst. 1 konkrétně vymezuje „*Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty.*“²⁶

Pro náš text jsou stěžejní právě věci. Věci jsou nepřímým předmětem občanskoprávních (tedy soukromoprávních vztahů). Věc představuje obsah základních pojmů soukromého práva, pro něž je pojmem zcela stěžejním. Pojem věc byla původně definována i v ustanovení § 13 zákon mezinárodního obchodu: „*Předmětem právního vztahu mohou být věci, práva nebo jiné hospodářské hodnoty; věcmi jsou hmotné předměty a ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí.*“²⁷

V právním smyslu představují věci hmotné předměty a ovladatelné přírodní síly. Zatímco ovzduší právní věcí není, je na druhou stranu věcí například vzduch v zásobníku dýchacího přístroje. Nicméně z výše uvedeného plyne jedno, věc a právo je pokaždé něco jiného. Podle minulé občanskoprávní úpravy jsou

²³ Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů). Zrušen „novým“ občanským zákoníkem k 1.1.2014.

²⁴ ELIÁŠ, K.: Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 117.

²⁵ Kratochvíl Z. a kol. *Nové občanské právo*. Praha : Orbis 1965, . 186

²⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

²⁷ Zákon č. 101/1963 Sb., mezinárodním obchodu.

věcmi v právním smyslu jen hmotné předměty, nikoliv práva. Pojem věc není však v občanskoprávní literatuře objasněn. Má jen na mysli, že se jedná o hmotné předměty za předpokladu, že jsou ovladatelné (tj. slouží potřebě lidí)²⁸. Hmotný předmět nebo ovladatelná přírodní síla tak musí být ovladatelné, aby mohli být v právním slova smyslu věci. A to objektivně – nemusí být v konkrétní chvíli ovládány (např. auto na ledě, domácí kocour na útěku, pes, který neposlouchá majitele aj.). Podle soudní praxe tyto věci nemusí být ovládány zcela, postačí, že jsou ovládány zčásti. Věc tedy musí být ovladatelná, byť není třeba, aby byla ovládána plně (zcela).²⁹ Argument, že věc je přírodní fakt, a že ji tedy právo nemůže definovat, nemůže obstát. Definice věci v juristickém slova smyslu není definicí reálnou (také nic nevyovídá o reálném světě), ale nominální. Tak se i zdejší pojetí věci v právním smyslu rozchází s realitou, neboť i to, co se jeví ve skutečném světě jako věc, anebo za věc považují nap. jednotlivé technické nebo přírodní vědy, není věcí ve smyslu práva.³⁰ Eliáš dovozuje „*Např. šálek a podšálek (šapo) jsou reálně dvěma věcmi, ale právo je považuje za věc jedinou, tvořenou několika součástmi (obdobně konvice a víko). Koupě mobilního telefonu v obchod zahrnuje i koupi návodu k použití, dobíječky atd., aniž je o nich ve smlouvě cokoli výslovně ujednáno. Naproti tomu, co se mimo právo jeví jako samostatná věc (mrtvola člověka, kometa ve vesmíru, ztrouchnivělý kmen stromu u cesty, psí výkal na chodníku), nemusí být věcí ve smyslu práva.*“³¹

Užitečností se nerozumí jen faktické přinášení užitku vlastníkovu (co se stalo pro vlastníka nepotřebným, takže to uložil do sklepa, nepřestává tím být věcí), ale objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek (čímž se nevyklučuje užitek estetický i jiný). Užitečné je, co je prospěšné pro život člověka, a tedy má i hodnotu. Užitečnost není vnitřní vlastností věci (s věcí trvale a neoddělitelně spjatou); o tom, co je užitečné, a co tedy je vzhledem k tomu věcí, rozhodují lidská vůle a poznání i schopnosti člověka.³²

²⁸ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J.: *Občanské právo hmotné*. 1. díl. ASPI. Praha. 2002, s. 225.

²⁹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Úskalí věcných práv*. Plzeň: A. Čeněk, 2015, s. 178.

³⁰ KNAPP, V., PLANK, K. a kol. *Učebnice československého občanského práva*. Svazek I. 1. vydání. Praha : Orbis, 1965, s. 148.

³¹ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva, *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 119.

³² ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 119.

Je třeba zmínit, že veškeré věci nelze považovat za věc v právním smyslu. Existují i hmotné předměty, jež přesto, že hmotnými předměty jsou, nemohou být věcmi. V první řadě, bez ohledu na svou hmotnost, jsme to my lidé. Významnou kategorií neovladatelných předmětů jsou nebeská tělesa.

Věci se dle původní úpravy dělily na věci:

- a) ***Určené druhově*** neboli genericky nebo také ***zastupitelné*** (obilí, potraviny, benzín, peníze). Podstatou je, že jednu věc můžeme nahradit druhou bez dalšího. Půjčí-li si někdo litr benzínu, pak mu nebude vracet stejný litr. Věcmi zastupitelnými jsou i zvířata (hovězí dobytek nebo ovce ve stádu).
- b) ***Věci zvláštní též nezastupitelné*** nebo jednotlivě určené můžeme nahradit stejným počtem téhož druhu, věci nezastupitelné jsou takové, u nichž to možné není.

Věci zastupitelné jsou tedy věci, které můžeme nahradit stejným počtem, téhož druhu, věci nezastupitelné jsou takové, u nichž to možné není. Toto dělení se prakticky překrývá s tříděním věcí podle druhu a věci individuálně určené. Na tomto místě je třeba poznamenat, že pozemky a stavby jsou vždy věci individuálně určenými.

Zastupitelná nebo nezastupitelná povaha věci měla význam například pro posouzení typu smlouvy, již měla být dána věc předmětem např. smlouvy kupní, smlouvy o půjčce apod. Dále lze věci v právním smyslu dělit na:

- a) ***Zuživatelné*** (které se spotřebovávají), například pivo.
- b) ***Nezuživatelné*** například osobní obraz, to jsou věci, které se užíváním mohou opotřebovávat, ale nespotebovávají se jako třeba chleba s máslem.

Další dělení předpokládá dělení na:

- a) ***Dělitelné***, které lze rozdělovat na nově samostatné věci, aniž by se změnila podstata.
- b) ***Věci nedělitelné*** jsou pak ty, které takto dělit nelze. Toto dělení má význam především v případech spoluvlastnictví. Tak například dle ustanovení § 142 odst. 1 občanského zákoníku lze podílové spoluvlastnictví po jeho zrušení vypořádat společným rozdělením věci, pokud je to možné. Obdobný význam má toto dělení i při dědictví.

Věci dělitelné označujeme rovněž jako složité. Věci nedělitelné jako věci jednoduché. S dělením věcí úzce souvisí věc hromadná, která určuje jiné neurčité kvantum předmětů, skládající se z mnoha kusů, jež jednotlivě obvykle nemají hodnotu a tuto hodnotu mají jen jako určité kvantitativy těchto kusů (vagón obilí, uhlí, hromada třísek). Věci hromadnou je tak například pár bot, pár rukavic, stádo, hejno, jídelní servis, celý podnik apod.³³

Lze poukázat i na *dělení reálné (skutečné) a ideální (právnícké, pomyslné)*, přičemž je nutno poznamenat, že ideálně lze rozdělit každou, tedy i nedělitelnou věc.³⁴

Posledním dělením lze věci v právním smyslu rozdělit na věci:

a) Movité.

b) Nemovité.

Rozdělení věcí na hmotné a nehmotné nalezneme již ve druhé knize Gaiových Institucí (GAI INSTITVTIONVM COMMENTARIVS SECVNDVS, 12–14). Za věci hmotné Gaius označuje věci, kterých se lze dotknout, jako země, člověk, oblečení, zlato, stříbro, a nesčetně mnoho dalších věcí („Corporales hae sunt, quae tangi possunt, uelut fundus, homo, uestis, aurum, argentum et denique aliae res innumerabiles“). Za věci nehmotné potom věci, kterých se nelze dotýkat, jako jsou práva obecně, právo na pozůstalost, právo užívání nebo pohledávka („Incorporales sunt, quae tangi non possunt, qualia sunt ea, quae in iure consistunt, sicut hereditas, ususfructus, obligationes quoquo modo contractae“).

Na uvedené rozdělení navázal OZO, který kategorizoval věci na hmotné a nehmotné v § 292 („*Hmotné věci jsou ty, které lze smysly vnímati; jinak slují nehmotné; např. právo lovití, ryby chytati a všechna jiná práva*“). VIN 1937 obsahoval podobné ustanovení v § 82 [„*Věci hmotné jsou kusy přírody podrobitelné lidské moci (soubory takových kusů), které mají povahu samostatných prostředků úkojných. Předpisů o věcech hmotných jest užití přiměřené na přírodní síly, s kterými se obchoduje. Věci nehmotné jsou zejména*

³³ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Úskalí věcných práv*. Plzeň: A. Čeněk, 2015. s. 185.

³⁴ MADAR, Z. *Slovník českého práva. II. díl*. Praha: Linde, 1995, s. 1221.

práva“] s tím, že osnova odstranila kategorii věcí nehmotných jako kategorii obecnou.³⁵

České právo vymezovalo movitou a nemovitou věc tak, že definuje věci nemovité v ustanovení § 119 odst. 2 občanského zákoníku „*nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.*“³⁶ Všechny ostatní jsou věci movité. Nemovitostmi jsou pak tedy pozemky, stavby spojené s pevným základem. Všechny ostatní věci jsou movité.

Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, takže hmotný předmět, který není věcí, předmětem občanskoprávních vztahů být nemůže. Existuje celá řada hmotných předmětů, které nejsou věcmi (ukousnutý lidský palec, vyražený lidský zub, ložisko železné rudy na Marsu). Věcmi nejsou části lidského těla. Dle ustanovení 120 odst. 1 OZ je součástí věci vše co k ní podle povahy věci náleží a nemůže být od ní odděleno. Kindl uvádí, že „*součást věci sdílí právní osud věci, k níž patří*“.³⁷

Ustanovení § 121 odst. 1 OZ uvádí, že „*věci, které náleží vlastníku věci hlavní a jsou jím určeny k tomu, aby byly věc hlavní a jsou určeny k tomu, aby byly užívány s věcí hlavní*“. Příslušenství je tedy věcí, pouze z hlediska funkčního určení. Příslušenství je tedy charakterizováno tím, že musí jít nejméně o dvě věci a obě musí mít povahu samostatné věci v právním smyslu, obě musí náležet témuž vlastníku a jedna z nich, nemající povahu k věci hlavní, musí být jejich společným vlastníkem určena k trvalému užívání.³⁸

Podrobnějšímu dělení věcí v právním smyslu se budu zabývat v následujících kapitolách.

³⁵ LAVICKÝ, P. a kol: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s.

³⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (původní).

³⁷ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: A. Čeněk, 2007, s. 193.

³⁸ Tamtéž, s. 195.

2 Pojem věc

Pojem „věc“ procházel v průběhu času vývojem. Pokusy o teoretické vymezení pojmu nalezneme v odborné literatuře. V souvislosti se zadáním práce proto budeme v této kapitole rozebírat jednotlivé přístupy k pojmu. Pochopitelně nejdříve začneme vymezením toho, jak se pojem „věc“ vyvíjel. Dále bude pozornost zaměřena na tři hlavní znaky věci, a to užitečnost, odlišnost od osoby a ovladatelnost.

2.1 Vymezení pojmu v minulosti

Podíváme-li se do slovníku z konce minulého století, zjistíme, že za věc je v právním smyslu pokládán *„hmotný předmět se samostatným určením. Podstata věci je tedy dána její hmotnou povahou a samostatnou existencí. Věci jsou typickým objektem práv, zejména majetkových. Zásadní právní význam má dělení věcí na movité a nemovité.“*³⁹

Liška zmiňuje, že občanský zákoník č. 141/1950 Sb. v ustanovení § 23 považoval za věc v právním smyslu jen věc hmotnou. Zatímco občanský zákoník č. 40/1964 Sb., věc nedefinoval a ponechal její vymezení teorii, původně platný zákoník mezinárodního obchodu v § 13 uváděl, že věci v právním smyslu *„jsou ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, které slouží potřebě lidí.“*⁴⁰ Učebnice občanského práva hmotného z roku 2007 s odkazem na Knappovou a Švestku ve stejném duchu uvádí, že občanský zákoník věci nedefinuje, má však na mysli pouze hmotné předměty za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné, tj., že slouží potřebám lidí.⁴¹ Opětovně Hurdík uvozuje, že věc v právním smyslu, předmětem občanskoprávních vztahů (tzv. nepřímým) mohou být věci. Lze za ně považovat hmotné předměty a ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí. Ovladatelnost věcí je nutno posuzovat s ohledem ke konkrétnímu stavu poznání a ovládnutí předmětů přírody a přírodních sil. Kromě ovladatelnosti musí předměty přírody a přírodní síly, aby se mohly stát způsobitelným předmětem občanskoprávních vztahů, sloužit lidské potřebě. Věci lze třídit z hlediska právního režimu na movité a nemovité, věci hlavní, součást věci a příslušenství

³⁹ MADAR, Z. *Slovník českého práva. II. díl.* Praha: Linde, 1995, s. 1220.

⁴⁰ LIŠKA, P. Předmět občanského práva. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, s.371. ISBN 978-80-7478-326-5.

⁴¹ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné.* Plzeň: A. Čeněk, 2007, s. 177.

věci, věci zužitelné a nezužitelné, zastupitelné a nezastupitelné, druhově (genericky) a jednotlivě (specificky) určené, dělitelné (reálně) a nedělitelné aj.⁴² Různé právní řády přistupují k vymezení věci rozdílně. Význam pojmu věci je potlačen v Code civil a občanských zákonících vzniklých pod jeho vlivem (belgickém, lucemburském, québeckém, ale i nizozemském), pro niž je ústředním pojmem majetek (biens, goederen) ; obecný pojem věci nemá valný význam ani pro švýcarský občanský zákoník , který staví na bipartici objekt vlastnického práva k pozemkům a vlastnického práva k movitostem. Naproti tomu rakouské a německé právo (stejně tak italské, polské, litevské atd.) staví na pojmu věci, kdy jej chápou různě. Vyjma německého práva a právní úpravy vzniklé pod jeho přímým vlivem (nap. v Polsku i Litvě) však i ty občanské zákoníky, které spojují právní pojem věci především s hmotným předmětem, do něho zahrnují i některé objekty bez hmotné podstaty. Tak např. italské i švýcarské právo chápe jako nemovité věci i některá práva k pozemkům, jako věci movité i ovladatelné přírodní síly.⁴³

2.1.2 Možné přístupy k vymezení věci

K vymezení pojmu „věc“ lze přistoupit v zásadě dvojím způsobem. Buď definovat věc v úzkém rozsahu a cestou analogie přisuzovat povahu věci i nehmotným subjektům. Příkladem takové koncepce byl občanský zákoník z roku 1950, který definoval věci jako ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, které slouží lidské potřebě, přičemž dále stanovil, že předmětem právního poměru může být i právo, pokud to povaha obou připouští. Podobně i občanský zákoník z roku 1964 dovozoval, že věci se rozumí pouze hmotné předměty, byť kodex výslovnou definicí neupravuje. Bez ohledu na toto úzké vymezení však byla nucena praxe aplikovat některé ustanovení o věcech i na nehmotné entity s nimiž jsou opakovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu. Jednalo se například o vztah členského podílu v bytovém družstvu.⁴⁴

Široké vymezení je zahrnutí množiny předmětů na hmotné i nehmotné, včetně majetkových práv. Uvedenou cestou se vydává nový občanský zákoník. Tato konstrukce obsahuje však opačné riziko, než které s sebou nese vymezení

⁴² HURDÍK, V. IN HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, Praha: C. H. Beck. 2009, s.64031.

ISBN

⁴³ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva, *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 119.

⁴⁴ Rozsudek NSS 29 Odo1216/2005 ze dne 28. 8. 2007.

úzké, totiž že zdaleka ne všechna pravidla o majetkových právech lze aplikovat rovnocenně na všechny druhy věci. To se týká zejména regulací práv. Výsledkem je tedy faktické zužování pojmu věci za pomoci teleologické redukce. Když si prostudujeme důvodovou zprávu k občanskému zákoníku nabudeme jednoznačného dojmu, že nové pojetí pohledu na věci je výhodné, moderní a flexibilní. Dle mého názoru je však na místě poněkud rezervovanější přístup. S ohledem na Schauera lze konstatovat, že „*novejší kodexy širokou koncepcí nepřevzaly, nýbrž vycházejí z užší definice*“.⁴⁵ Široká koncepce přináší bezbřehost, praktická rizika a absurdní důsledky ve vztahu k aplikaci ustanovení o věcných právech.

2.2 Pojem v současné soukromoprávní úpravě

Obecné vnímání spojuje představu věci s hmotnými předměty. Jak zmiňuje Eliáš, právo z pojmu hmotných věcí vychází, vyžaduje však, aby měly povahu předmětu. Nový občanský zákoník přinesl vedle kategorie hmotných věcí i kategorii věcí nehmotných.⁴⁶ Nový občanský zákoník zcela zásadně mění chápání pojmu věci v právním smyslu. Opouští dosavadní doktrinální chápání věci v právním smyslu jako hmotného předmětu, který má hmotnou substanci (na který si můžeme sáhnout). Nově se za věc považují nejen hmotné předměty, ale i předměty nehmotné. Česká republika se tak přiklání na stranu států, které vymezují věc širokým způsobem. Jedná se o návrat k tradicím prvorepublikového občanského zákoníku. Stále však věc musí být existující předmět vnějšího světa, který je způsobilý přinášet člověku užitek a je objektivně ovladatelný. Široké vymezení zahrnující pojmově jako věci v právním smyslu věci hmotné i nehmotné (například předměty spadající do kategorie průmyslového a jiného duševního vlastnictví, zaknihovaných cenných papírů, swapů, forwardů atd.) vyhovuje lépe praktické potřebě i hledisku ústavního pořádku. Je třeba vzít v úvahu, že různé speciální zákony prolomily zdejší civilistické dogma, podle něhož mohou být ve vlastnictví jen věci hmotné. Pojetí věci v právním smyslu a způsobilého předmětu vlastnictví plně konvertuje s článkem 11 odst. 1 Listiny

⁴⁵ SCHAUER, M. : *Všeobecný občanský zákoník – charakteristické rysy, perspektivy a současný stav*. IN MALÝ, K., DVOŘÁK, J.: *200 LET všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 50.

⁴⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 184-185.

základních práv a svobod a odpovídá i pojetí mezinárodních smluv na ochranu vlastnictví a řadě nadnárodních úprav, které např. i pohledávky chápou jako věci ve smyslu práva. Nový občanský zákoník vymezuje věc v právním smyslu pozitivně. Definice však ve světle juristického smyslu není definicí reálnou a nevyovídá nic o reálném světě. Užitečností se rozumí jak faktické přinášení užitku jednotlivým předmětem konkrétnímu vlastníkov, tak i objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek. Užitečné je vše, co je prospěšné pro život člověka, a má tedy i hodnotu.⁴⁷ Užitečnost není vnitřní vlastností věci. O tom, co je užitečné, a co tedy je vzhledem k tomu věcí, rozhoduje lidská vůle a poznání i schopnosti člověka. Za druhé, věci v právním smyslu je to, čeho se mohou týkat subjektivní majetková práva, především právo vlastnické. Obecně je pro věc tedy typické to, že si ji lze přivlastnit. V tom je vyjádřeno to, že určitý předmět je věcí v právním smyslu, je-li ovladatelný.⁴⁸

Rozšíření věci o nehmotné předměty je logické. Nehmotná věc je vymezena v ustanovení § 496 odst. 2 OZ tak, že „*nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty*. Například i k doméně, která nemá hmotnou podstatu vznikají práva a povinnosti – někdo je jeho vlastníkem, může jej prodat, zastavit, zničit. Obdobně je to i s ochrannými známkami, patenty či různými investicemi. Dokonce lze za hmotné předměty považovat virtuální komodity, se kterými se obchoduje. Věcí v právním smyslu je rovněž pohledávka na zaplacení kupní ceny nebo nájemného, zástavní právo k sousedovu bytu nebo právo stavby stavebníka k místu na stavbu na sousedově pozemku. To, že i na práva, která jsou nehmotnými věcmi, se pohlíží na věci v právním smyslu, znamená to, že se na ně budou aplikovat pravidla o věcných právech.⁴⁹

Současný občanský zákoník pojem věc výslovně definuje v § 489 následovně: „*Věc v právní smyslu (dále jen „věc“)* je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.“⁵⁰ Věcí je tedy vše, co je od osoby rozdílné. Vzhledem

⁴⁷ HORÁLEK, V., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 2. vydání. Praha: Linde. 2014, s. 405-406.

⁴⁸ HORÁLEK, V., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 2. vydání. Praha: Linde. 2014. s. 406.

⁴⁹ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. Anag. 2013. s. 64.

⁵⁰ § 489 OZ.

k tomu, že člověk se považuje za osobu, platí, že člověk nikdy není věcí.⁵¹ Občanský zákoník v § 490 doplňuje, že věc určená k obecnému užívání je veřejný statek.⁵² Obecné užívání je druhem veřejného užívání. K. Eliáš však toto pojetí obhajuje tím, že definice věci v právním smyslu je vždy definicí ryze nominální, nikoliv reálnou.⁵³ Již důvodová zpráva k občanskému zákoníku navrhuje pozitivní vymezení v právním smyslu. Věcí v právním smyslu je tedy to, co je rozdílné od osoby a co slouží potřebě lidí. V tom je vyjádřeno to, že věci v právním smyslu jsou objekty pro člověka užitečné.⁵⁴ Uvedené ustanovení představuje pozitivní vymezení věci. Tato pozitivní definice je doplněna dvěma definicemi negativními.

Věc jako předmět soukromoprávních vztahů je tedy vymezena tím, že musí sloužit potřebě lidí (tedy být užitečná) a současně musí být odlišná od osoby. Do právní kategorií věcí nespadá vše, co je věcí např. z hlediska přírodních věd. Určité předměty jsou navíc z kategorií věcí vyjmuty z etických důvodů.⁵⁵ Za pozornost zde stojí § 493 OZ, který uvozuje, že lidské tělo ani jeho části věcmi nejsou, a to ani kdyby byly od těla již odděleny. Stejně platí také o lidských ostatcích. Z Rozsudku Nejvyššího soudu je zřejmé, že „*nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu. Lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, pokud v něm sluší spatřovati tělo určité zemřelé osoby (potud je dáno i dědicům osobnostní právo). Jakmile tomu tak není (například mrtvoly z dávných dob jako mumie nebo prehistorické nálezy)*.“⁵⁶

Judikatura se vyjadřuje také k živým zvířatům: „*Přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 TZ lze spáchat i na živém zvířeti. Při výkladu znaku „cizí věc“ se použije § 134 TZ podle něhož se ustanovení o věcech vztahují i na živá zvířata. Ustanovení § 494 OZ se zde neuplatní, neboť § 134 TZ s ním není v kolizi,*

⁵¹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: A. Čeněk, 2019, s. 299.

⁵² § 490 OZ.

⁵³ ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva, *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 119.

⁵⁴ MELZER, F., TÉGL, P. A KOLEKTIV. *Občanský zákoník. § 419-654 a související a přechodná ustanovení. Velký komentář*. Praha: Leges. 2014. s. 198-199

⁵⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 187.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

*poněvadž neztotožňuje věc v právním smyslu a živé zvíře, ale pouze stanoví, že příslušná ustanovení TZ je nutno vztáhnout i na živá zvířata.*⁵⁷

Jak vidíme, věcmi nejsou dle § 494 OZ živá zvířata, ale také ani jiné předměty. Na zvíře se použijí ustanovení o movitých věcech, jen pokud to neodporuje jeho povaze, mrtvá zvířata věcmi jsou. Věcmi jsou i oddělené části těl zvířat (vlna, kožešina). Věcí například není předmět, který je součástí věci, tak jak mnohokrát zdůrazňovala judikatura. Zákoník nicméně stanovuje, že i na zvíře se použijí ustanovení o věcech, ale jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.⁵⁸

Na druhé straně jsou věcmi rovněž takové hmotné předměty, které nejsou nijak užitečné, ale stanoví to o nich zákon (odpad).⁵⁹ Z toho lze dovodit, že věcmi mohou být podle zvláštních předpisů i věci přímo neužitečné, takže požadavek užitečnosti není univerzální.⁶⁰

Jak je na první pohled zřejmé, jedná se o velmi široké pojetí věci. Řada zahraničních úprav je založeno na tripartici věcí, práv a majetkových hodnot, doplněnou navíc o kategorii bytů a nebytových prostorů. Současný občanský zákoník vychází ze základního pojetí, že ustanovení o věcných právech dopadá na hmotné i nehmotné věci. Patří sem tedy i právo průmyslového a duševního vlastnictví, patenty či obligační práva. Věcně právní ustanovení se nepoužije na subjektivní práva ani v případech, kdy ze zvláštních ustanovení plyne něco jiného.⁶¹

Právní odborníci upozorňují, že toto široké pojetí může v praxi přinést nemálo problémů. Nicméně na druhé straně uvedené pojetí vyhovuje více čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť zcela odpovídá pojetí mezinárodních smluv na ochranu duševního vlastnictví. Motivem takovéto koncepce pojetí bylo učinit předmětem úpravy rovněž předměty, které spadají, jak

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1014/2015.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: A. Čeněk, 2019, s. 296.

⁶⁰ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: A. Čeněk, 2019, s. 121.

⁶¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Svazek I. Praha: Linde Praha, 2008. s. 7-8.

již bylo zmíněno, do kategorií průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví (cenné papíry, opce, swapy, práva na plnění atd.).⁶²

Tato nominalita je jakýmsi návratem k tradičnímu civilistickému základu na našem území a lze tento návrat považovat za správný i s ohledem na obecný vývoj definice věci v jiných evropských státech či z důvodu souladu právního řádu s mezinárodními smlouvami, přesto zůstává otázkou, jak budou obecné soudy, po více než 60letém období „ne-nominality“, k tomuto aspektu přistupovat. A zda tato problematika nezůstane, minimálně do dob vydání prvních stěžejních judikátů, pro soudce a samozřejmě i další subjekty spíše velkou neznámou. Což vede k narušení právní jistoty, jenž je hlavním předmětem kritiky u tohoto institutu.⁶³

2.2.1 Znaky věci

Pojem věci je vystavěn na třech základních znacích, které jsou podstatné a musí být splněny kumulativně – současně:

- ***Odlišnost (rozdílnost) od osoby.***
- ***Schopnost sloužit potřebě osob – užitečnost.***
- ***Ovladatelnost.***⁶⁴

Liška zmiňuje, že „věcmi v právním smyslu jsou takové součásti objektivní reality, které jsou rozdílné (odlišné) od osoby. Lze tedy říct, že všechno, co není osobou v právním smyslu (...), je věcí v právním smyslu.“⁶⁵

Rozhodující význam pro právní pojetí věci mají zejména užitečnost a ovladatelnost nějakého statku.

Věci, které byly výše charakterizovány Liškou, jsou objekty se zmíněným omezením, které jsou osobám tzv. užitečné. Užitečností rozumíme způsobnost přinášet subjektům práva především hospodářský užitek. Dle § 491 OZ se hovoří

⁶² LIŠKA, P. *Předmět občanského práva*. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s.372.

⁶³ STUNA, S., ŠVESTKA, J.. *K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku*. *Právní rozhledy*. Ročník 2011 č. 10, s. 366.

⁶⁴ LIŠKA, P. *Předmět občanského práva*. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s.372.

⁶⁵ Tamtéž.

o plodu (plodonosných věcech), které mají schopnost nést tento užitek.⁶⁶ Ustanovení definuje plody jako přirozené výnosy věci (houby, lesní plody v lese, seno, ovoce atd.), zatímco užitky jsou výnosy právní (úroky, nájemné, dividendy apod).

Obecně zjistitelnou kategorií je ovladatelnost. „*Je to objektivní schopnost určité součásti objektivní reality být podrobena vůli osoby tuto součást ovládat.*“⁶⁷

Nesnidal zmíněné dělení rozšiřuje, když uvádí, že věcí v právním smyslu je to, co je rozdílné od osoby a co slouží potřebám lidí. V tom je vyjádřeno, že věci v právním smyslu jsou objekty pro člověka užitečné. Užitečností se nerozumí jen faktické přinášení užitku jednotlivým předmětem konkrétnímu vlastníkov, ale objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek. Užitečnost není vnitřní vlastnost věci. Věcí v právním smyslu je dále to, čeho se mohou týkat subjektivní majetková práva. Obecně je pro věc typické, že si ji lze přivlastnit. Ne vše je pro člověka užitečné (vzduch, voda, slunce, žhavé zemské jádro). Věc zvláštní povahy představuje veřejný statek.⁶⁸ Odlišnost od osoby byla definičním znakem věci považována již v dřívější úpravě. Občanský zákoník vychází z dělení na právní subjekt a právní objekt a naopak. Tento definiční znak je v zákoně nadbytečný, protože platí sám o sobě.

Druhým zmíněným znakem je užitečnost věci, kdy tato „*slouží potřebě lidí*“. Užitečnost nelze chápat jako vlastnost. Nejde ani o objektivní a stálou vlastnost věci. O užitečnosti rozhodují názory subjektů právního obchodu. Užitečnost věci je proto závislá na vůli. Okolnost, že předmět slouží k užívání lidmi, je dána jejich vztahem k potřebám. Jde přitom o to, zda je věc vnímána jako objektivně užitečná. Užitečné je to, co je pro člověka přínosné. Užitečností se rozumí zejména jeho užitečnost hospodářská.

Původní občanský zákoník polemizoval nad uvedeným znakem a byl zpochybňován. Například Kindl se zamýšlí nad problematikou § 3 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech. Uvedené ustanovení autor definuje jako „*každou*

⁶⁶ LIŠKA, P. Předmět občanského práva. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s.372.

⁶⁷ Tamtéž, s. 373.

⁶⁸ NESNÍDAL, J. *Občanský zákoník*. Komentář. Český Těšín.Poradce. 2012, s. 103-104.

movitou věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl či povinnost se jí zbavit do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 tohoto zákona.“⁶⁹ Z toho Kindl dovozuje závěry o přežití užitečnosti jako definičního znaku věci (i když je věc neužitečná a stává se odpadem, přesto z veřejnoprávního předpisu vyplývá, že se jedná o věc). Tento přístup je rozporován Eliášem. Ten uvádí, „že zákon o odpadech je veřejnoprávní normou, a proto nemůže mít dopad na definici soukromoprávní“⁷⁰

⁶⁹ KINDL, M.: Musí být věci užitečné (ovladatelné)? IN DVOŘÁK, J., KINDL, M.: *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI. 2005. s. 205.

⁷⁰ ELIÁŠ, K.: Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*, 4/2007, s. 120.

3 Dělení věcí

Jak jsme si již vyjasnili v první kapitole, právo zná dělení věcí podle různých kategorií – např. dělení na věci určené druhově (genericky) a věci zvláštní (speciální). Víme, že věci genericky určené se určují počtem, vahou apod. Naproti tomu u věcí speciálních (nezastupitelných) je rozhodující individuální povaha předmětu (umělecké dílo). Rozlišujeme také dělení reálné (skutečné) a ideální (pomyslné, právní), přičemž je nutno podotknout, že ideálně lze rozdělit každou, tedy i nedělitelnou věc.⁷¹ Z předchozích kapitol vyplývá, že občanský zákoník o věcech hovoří na mnoha místech. Z toho důvodu je v této kapitole budeme kategorizovat v rámci platné soukromoprávní úpravy. Věci jsou rozděleny do různých skupin. Zákoník začíná s odlišením věcí hmotných a nehmotných, následně postupuje k věcem movitým a nemovitým, dále vymezuje jejich další skupiny.

3.1 Hmotná a nehmotná věc

Ustanovení § 496 OZ dělí věci na hmotné a nehmotné. Pokud se jedná o hmotnou věc, pak ji považujeme za ovladatelnou část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu. Jde prakticky o ovladatelný hmotný předmět, ne pouze část jiného předmětu (z toho důvodu např. „*cihla zastavěná do domu není samostatnou věcí, ale součástí věci, dnes zpravidla pozemku, na němž ona stavba stojí*).“⁷² Mezi hmotné věci řadíme např. knihu, osobní vozidlo, kapalinu v nádobě apod.

Na druhou stranu dle § 496 odst. 1 a 2 OZ jsou nehmotnými věcmi práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty. Na ovladatelné síly, pokud se s nimi obchoduje, se přitom použijí přiměřeně ustanovení o právech hmotných. Práva, jejichž povaha připouští, aby byly věcmi, jsou práva převoditelná. Nehmotnými věcmi mohou být pohledávky, ale také jakákoli jiná práva, která lze mezi osobami převádět.⁷³

⁷¹ MADAR, Z. *Slovník českého práva. II. díl.* Praha: Linde, 1995, s. 1221.

⁷² KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí.* Plzeň. A. Čeněk, 2014, s. 128.

⁷³ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí.* Plzeň. A. Čeněk, 2014, s.129.

Hmotná věc je vymezena shodně s předcházející právní úpravou. Je tedy ovladatelná a prostorově vymežitelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu. Nehmotnou věcí je v první řadě věc, jejichž povaha to připouští. Je nepochybné, že věci mohou být majetková práva. Avšak ani všechna majetková práva nejsou věcmi. Věcí jistě není vlastnické právo. Práva jsou věcmi pouze tehdy, mají-li majetkovou podstatu a nebrání-li tomuto závěru povaha toto kterého práva. Mezi práva, jež jsou věcí patří například pohledávky, služebnosti, reálná břemena, právo stavby, předkupní právo. Do této kategorie řadíme rovněž věci bez hmotné podstaty, které splňují jakoukoli entitu a definiční znaky věci. Jedná se o cenné papíry, investiční nástroje, know-how, klientela, obchodní tajemství, obchodní podíl. Telecom užívá v této souvislosti kategorii ideálních předmětů mezi něž řadí – obchodní značku, nápady hospodářského významu, výzkumné údaje, grafy atd.⁷⁴

3.2 Párové kategorie

Mezi standardní dělení patří dělení věcí na movité a nemovité. Nová soukromoprávní úprava však oproti dřívějším úpravám vymezuje movité a nemovité věci jinak. Na některé změny bude poukázáno v následujících oddílech.

3.2.1 Nemovité věci

Definici nemovitých věcí nalezneme v § 498 odst. 1 OZ: „*Nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li zákon, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.*“⁷⁵

S účinností nového občanského zákoníku tedy došlo k výrazným změnám i v oblasti nemovitých věcí. Nyní hlavní změny vytýčíme:

- OZ se vrátil k právní zásadě „*superficies solo cedit*“ – tedy, že povrch ustupuje půdě. V praxi to znamená, že stavba je součástí pozemku, na kterém stojí. Jedná se tedy o jednu nemovitou věc.

⁷⁴ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 419-654 a související a přechodná ustanovení. Velký komentář*. Praha: Leges. 2014.s.247.

⁷⁵ § 498 odst. 1 OZ.

- Stavbou se dle § 506 OZ rozumí prostor nad povrchem i pod povrchem, dále o stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení, s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno na pozemku nebo upevněno ve zdech.
- Stejně tak je nemovitou věcí bytová jednotka. Podle definice v § 1159 OZ zahrnuje byt jako prostorově oddělenou část domu a podíl na společných částech nemovité věci vzájemně spojené a neoddělitelné.
- OZ nepracuje s pojmem nebytový prostor. Jedná se o nemovitou věc v obecném slova smyslu.
- OZ označuje právo stavby rovněž jako nemovitou věc, jedná se o výjimku ze zásady, že povrch ustupuje půdě a jednu z možností, jak upravit zřízené stavby na cizím pozemku.

Nyní si všimneme blíže některých z nastíněných změn. Nová úprava, jak již bylo zmíněno, se vrátila k dřívější zásadci *solo cedit*, tzn., že stavby zřízené na pozemku s výjimkou staveb dočasných jsou nově součástí pozemku. Pokud má stejná osoba vlastnické právo ke stavbě i k pozemku, na kterém stojí stavba, stává se stavba součástí pozemku. „*Pokud je vlastník pozemku a vlastník stavby odlišný, stavba zůstává nemovitou věcí, ale vlastník pozemku bude mít ke stavbě předkupní právo a vlastník stavby bude mít předkupní právo k pozemku. Stavba se tak stává součástí pozemku, jakmile se pozemek i stavba stanou vlastnictvím stejného vlastníka.*“⁷⁶

Nemovité věci nejsou pouze pozemky, ale také podzemní stavby se samostatným účelovým určením (metro, dopravní tunely). Typickou stavbou, která samostatné určení nemá, jsou sklepy pod domy. Nemovitostmi jsou rovněž věcná práva k pozemkům a k oněm podzemním stavbám se samostatným účelovým určením. Nemovitostmi jsou také práva, jež za ně prohlásí zákon.⁷⁷

Novou úpravou se stala i úprava vlastnictví bytů. Bytová jednotka je samostatnou věcí nemovitou a není součástí pozemku. V souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva došlo mimo jiné ke zrušení zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví

⁷⁶ PETRŽELA, K. Jak se změnilo právo nemovitostí? *Právní rádce*, 2013, č. 3, s. 8.

⁷⁷ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň. A. Čeněk, 2014, s.129.

bytů, ve kterém byla obsažena úprava společenství vlastníků jednotek. Společenství vlastníků pak již nevzniká ze zákona, ale až zápisem do veřejného seznamu po schválení stanov.⁷⁸ OZ také výslovně vymezuje pojem správa domu a pozemku v § 1189 OZ a to tak, že správa domu a pozemku zahrnuje vše, co nenáleží vlastníku jednotky a co je v zájmu všech spoluvlastníků nutné nebo účelné pro řádnou péči o dům a pozemek jako funkční celek a slouží k zachování nebo zlepšení společných částí.⁷⁹

Stejně tak pokud jiný právní předpis stanoví o konkrétní věci, že není součástí pozemku, a pokud nelze přitom takovou věc bez porušení její podstaty přenést na jiné místo, pak takovou věc řadíme mezi nemovitosti. Nemovitostmi pak nejsou tzv. liniové stavby – vodovody, kanalizace a jiné inženýrské sítě, o kterých § 509 OZ stanoví, že nejsou součástí pozemku. V poslední větě tohoto ustanovení je řečeno, že se má za to, že součástí liniových staveb jsou také stavby a technická zařízení, která s nimi provozně souvisí.⁸⁰

Vedle zmíněného vyplývá vlastnost nemovitých věcí i z některých zákonů. Dle horního zákona nejsou součástí pozemku ložiska vyhrazených nerostů a podle zákona o ochraně přírody a krajiny to nejsou ani jeskyně, neboť uvedené nelze přenést z místa na místo bez porušení podstaty. Z toho důvodu je řadíme mezi věci nemovité.⁸¹

Ustanovení § 498 odst. 2 zmiňuje, že „*veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité.*“⁸²

3.2.2 Movité věci

Občanský zákoník movité věci nedefinuje. Z platné právní úpravy však vyplývá, že movitostmi se rozumějí věci, které nemají charakter věcí nemovitých. Na rozdíl od věcí nemovitých lze s movitostmi hýbat, přemísťovat je, aniž by došlo k narušení jejich samotné podstaty. Movitá věc, která může být zastoupena

⁷⁸ PETRŽELA, K. Jak se změnil právo nemovitostí? *Právní rádce*, 2013, č. 3, s. 9.

⁷⁹ DREXLEROVÁ, J. Společenství vlastníků jednotek v NOZ. *Poradce veřejné správy*, 2014, č. 1, s. 31,34.

⁸⁰ § 509 OZ.

⁸¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Svazek I.* Praha: Linde Praha. 2008. s. 188.

⁸² § 498 odst. 2 OZ.

jinou věcí téhož druhu, je věcí zastupitelnou.⁸³ Dle Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1034/2012 jsou typickou zastupitelnou věcí peníze.⁸⁴

Věc movitá je občanským zákoníkem definována jako věc, ať již hmotná či nehmotná, která není věcí nemovitou ve smyslu § 498 odst. 1 (odst.2). Neživatelnou movitou věcí je taková věc, která není věcí zužitelnou, tedy která není věcí, jejíž běžné použití spočívá v jejím spotřebování, zpracování nebo zcizení, či věcí, která náleží ke skladu nebo k jinému souboru, pokud její běžné užití spočívá v tom, že je prodána jednotlivě.⁸⁵ Důvodová zpráva uvádí jako příklad zužitelných věcí zejména potraviny, topivo, suroviny nebo jiný materiál určený k dalšímu použití, včetně zboží na skladě.

Eliáš upozorňuje, že také zvláštními movitými věcmi jsou dle § 514 OZ cenné papíry. „*Pro cenné papíry je typické, že je s nimi spojeno subjektivní právo tak pevně, že je po vydání cenného papíru nelze bez něho uplatnit ani převést.*“⁸⁶

Původní právní předpisy pojem cenného papíru nevymezily. Nebyl to nikdo jiný než Antonín Randa, který vystihnul podstatu cenného papíru, když říká: „*Jest-li jisté právo s listinou obsah jeho naznačující takovým způsobem sloučeno, že právem toliko prostředkem listiny vládnouti možno jest, tudíž zcizení a jakýkoliv výkon práva jedině listinou se sprostředkuje, mluvíme o "cenných papírech*“⁸⁷. Randa jde ještě dále a podle mého názoru velice přesně definuje cenný papír, když říká: „*Podstata skripturních obligací záleží v tom, že právo i závazek jedině a výhradně na listině lpí, listinou trvá a jedině listinou se převádí. Pravidelně ač ne výhradně právo i listinou teprve vzniká, tak že vznik, trvání, převod a zánik práva na spisu závisí*“⁸⁸

⁸³ § 499 OZ.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1034/2012 ze dne 25. í. 2012.

⁸⁵ § 500 OZ.

⁸⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. Svazek I. Praha: Linde Praha. 2008. s. 189.

⁸⁷ RANDA, Antonín. *O cenných papírech, obzvláště o skripturních obligacích (Papíry majitelů a na řad svědčící; rektapapíry.)*[online]. Právník. Teoretický časopis pro otázky státu a práva, 1889, s. 1, číslo 28, [cit. 28. 8. 17] ISSN 0231-6625. Dostupné z https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ac278fb3-4eb0-11e1-5015-001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:ac278fc7-4eb0-11e1-5015-001143e3f55c

⁸⁸ RANDA, Antonín. *O cenných papírech, obzvláště o skripturních obligacích (Papíry majitelů a na řad svědčící; rektapapíry.)*[online]. Právník. Teoretický časopis pro otázky státu a práva, 1889, s. 1, číslo 28, [cit. 28. 8. 17] ISSN 0231-6625. Dostupné z <https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ac278fb3-4eb0-11e1-5015->

Cenný papír je podle § 514 OZ věcí, konkrétně listinou. Jde tedy jednak o věc hmotnou, jednak o věc movitou. Stejně ustanovení pak konkretizuje, že „*cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.*“⁸⁹ Důraz je zde kladen na spojení práva s listinou. S akcií je spojeno právo na účast a hlasování na valné hromadě akciové společnosti. „*Některá subjektivní práva z cenného papíru mohou být oddělena a jsou schopna být předmětem samostatné dispozice.*“⁹⁰ Jedná se o samostatně převoditelná práva. Tím se odlišuje od ostatních listin (kvitance, prohlášení o uznání dluhu apod.)

Cenný papír může mít formy různé – na doručitele, na řad nebo na jméno. Pokud neobsahuje tato listina jméno oprávněné osoby, jedná se o cenný papír na doručitele. Vlastnické právo k cennému papíru na doručitele se převádí smlouvou k okamžiku jeho předání. Pokud obsahuje cenný papír jméno osoby, jedná se o cenný papír na řad. Tato listina se převádí rubopisem a smlouvou k okamžiku jeho předání.

S cenným papírem může být spojeno právo na výnos. Podle zastupitelnosti se cenné papíry dělí na zastupitelné a nezastupitelné.⁹¹ Jako cenné papíry OZ upravuje skladištní a náložné listy, kupony a hromadné listiny podle § 524, připouští také nepojmenované cenné papíry.

Den, kdy může být cenný papír vydán svému prvnímu nabyvateli, se označuje jako datum emise. Dle Rozsudku Nejvyššího soudu: „*Datum emise určené emitentem podle zákonem určených kritérií zůstává datem emise dané akcie po celou dobu její existence, neboť jedna a tatáž akcie může být vydána a následně se může stát majetkem prvního nabyvatele jen jednou. Případná změna formy dříve emitované akcie již nemá (bez dalšího) na datum emise vliv a nepředstavuje novou emisi akcií.*“⁹²

[001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page uuid:ac278fc7-4eb0-11e1-5015-001143e3f55c](#)

⁸⁹ § 514 OZ.

⁹⁰ LIŠKA, P. Předmět občanského práva. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 392.

⁹¹ LIŠKA, P. Předmět občanského práva. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 394 – 396.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2791/2012.

3.2.3 Věci zastupitelné a nezastupitelné

Dělení na věci zastupitelné a nezastupitelné není v naší nauce ustáleno a jednotně vykládáno. Je to dáno i tím, že předcházející úpravy s touto kategorií nepracovaly. Zastupitelnost je dle zákona možno rozlišovat pouze u věcí movitých. Nemovité věci jsou naopak vždy nezastupitelné. Zvláštním druhem zastupitelné věci je zastupitelný cenný papír.

Kritérium zastupitelnosti leží dle § 499 OZ v tom, zda může být movitá věc nahrazena jinou věcí téhož druhu. U zastupitelné věci proto není rozhodující její individualita. Relativní je zde naopak objektivní vlastnost věci (druh, kvalita, popř. množství), která má sloužit k uspokojení potřeb určitého subjektu. Tradiční zastupitelnou věcí jsou peníze, ale i potraviny, běžné nástroje, suroviny, krmivo a topivo. Nezastupitelnou věcí je ta, jež pro své specifické vlastnosti nemůže být nahrazena jinou věcí téhož druhu. Bude-li se jednat o unikáty (originály děl), knihu s osobním věnováním, a rovněž o všechny věci nemovité.

Zastupitelnost je třeba chápat jako objektivní kritérium. O zastupitelnosti rozhoduje nejvíce praxe.⁹³

3.2.4 Věci zužitelné a nezužitelné

O zužitelné věci mluví zákon v § 500 občanského zákoníku, ale také na dalších místech. Zužitelnost se jako kritérium týká pouze věcí movitých. Nemovité věci jsou vždy nezužitelné. Zužitelnost není imanentní vlastností určitých druhů věcí. O tomto dělení rozhodují zvyklosti obchodu. Zužitelné věci jsou takové, jejichž obvyklé použití spočívá ve spotřebování, zpracování, resp. zásadním přetvořením jejich podstaty nebo zcizením. Kritérium tohoto dělení tedy není v tom, že se věc užíváním postupně opotřebovává.

Z výše uvedeného lze dovodit, že použití zužitelné věci může vést buď k:

- ***jejímu zániku jako takové (u potravin),***
- ***přetvoření na věc jinou (u materiálu),***
- ***se podstaty věci vůbec nedotkne a přejde do sféry zcizení.***

⁹³ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 419-654 a související a přechodná ustanovení. Velký komentář.* Praha: Leges. 2014, s.275.

Zužitelné jsou ty věci movité, které náleží ke skladu nebo k jinému prostoru, pokud jejich běžné užití spočívá v tom, že jsou prodávány jednotlivě. Nezužitelnou věcí je vždy věc nemovitá.

Rozlišení movitých věcí na zužitelné a nezužitelné má relevanci primárně pro obligační právo.⁹⁴

3.3 Ostatní dělení

V předchozí podkapitole jsme pojednali o párových kategoriích. Jak jsme zjistili, do této kategorie patří věci hmotné a nehmotné, věci movité a nemovitě, věci zastupitelné a nezastupitelné a věci zužitelné a nezužitelné. Občanský zákoník však upravuje některé jednotlivé kategorie věcí v právním smyslu a jako zvláštní kategorie vymezuje hromadnou věc, obchodní závod, pobočku a obchodní tajemství. Není bez zajímavosti, že do okruhu věcí v právním smyslu jsou řazeny přírodní síly, které zde budou rovněž vzpomenuty. Těmto zvláštním kategoriím budeme věnovat pozornost v jednotlivých oddílech.

3.3.1 Věc hromadná

Legální definici věci hromadné nalezneme v § 501 OZ. Podle tohoto ustanovení totiž „soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc.“⁹⁵

Z výše uvedené definice můžeme dojít k závěru, že pro označení za věc hromadnou, musí být kumulativně splněny následující pojmové znaky:

- ***Musí se jednat o soubor dvou a více jednotlivých věcí.***
- ***Musí náležet téže osobě (vlastníkovi).***
- ***Musí být považovaný za jeden předmět.***
- ***Musí nést společné označení.***⁹⁶

⁹⁴ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 419-654 a související a přechodná ustanovení. Velký komentář.* Praha: Leges. 2014.s.275.

⁹⁵ § 501 OZ.

⁹⁶ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III., § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 282.

K dané problematice se zajímavě vyslovuje Kindl, když dodává, že v případě hromadné věci ve skutečnosti o žádnou věc nejde, ale „jde o větší počet věcí (nejméně dvě), jež se však pro usnadnění a někdy vůbec umožnění právního styku považují za věc jedinou (slovy zákona – za celek).“⁹⁷ Stejný autor uvedené dokládá tím, že není běžné koupit jeden díl bikin, jednu botu, jednu rukavici, jednu ponožku apod. Na základě tohoto se hromadná věc velmi podobá věcem dělitelným a nedělitelným. Dělitelná věc je ale taková věc, která se rozkládá na části. Pokud je rozdělena, jsou tímto výsledkem jednotlivé díly. Kindl dále se odkazem na Krčmáře dodává, že typickou dělitelnou věcí je stavebnice, kterou lze rozdělit na jednotlivé díly, můžeme ji prodat jako celek, ale nemůžeme prodat či koupit jednotlivé díly. Právě v tom je vidět rozdíl oproti věci hromadné.⁹⁸

Věc hromadná je jakousi fikcí věci a sestává se z řady jiných věcí v právním smyslu. Pokud některá z věcí dávající dohromady věc hromadnou, bude odňata, nic nebrání tomu, abychom s ní jako se samostatnou věcí mohli disponovat. Problémem však je, že mnohdy je přímo zákonný požadavek, aby soubor více věcí nesl společné označení.

Vzhledem k tomu, že jde mnohdy o diskutabilní výklady způsobující problémy, mnohdy se k danému vyjadřuje i soudní judikatura. Podle Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 3757/2009 se sklad zboží pokládá za jedinou věc a z toho důvodu jej lze postihnout jako celek zástavním právem. Uvedenému výkladu odpovídá rovněž Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 4 Tdp 46/2012, které říká, že předmětem zástavy může být i hromadná věc (zásoby ve skladu).⁹⁹ Rozsudkem Nejvyššího soudu, sp. zn. 32 Cdo 3051/2014 bylo judikováno, že „předmět díla ve smyslu předmětu závazkového vztahu nemusí být (a v praxi často nebývá) vždy jednou jedinou věcí ve smyslu věcně právním; může jít také o soubor věcí, který pak může, ale nemusí být věcí hromadnou (v závislosti na tom, zda splňuje pojmové znaky hromadné věci či nikoliv). Ani ze skutečnosti, že se určitá věc stane součástí předmětu díla, bez dalšího neplyne, že taková věc pozbývá způsobilosti být samostatným předmětem právních vztahů a nemůže mít

⁹⁷ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň. A. Čeněk, 2014, s. 133.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň. A. Čeněk, 2014, s. 133-134.

samostatný věcně právní režim, nevyjímaje důsledky sjednané výhrady vlastnického práva.“¹⁰⁰

Věc hromadná má velké aplikační dopady. Ačkoliv se jedná o věc a zákon s ní spojuje obdobná pravidla jako pro věc, teoreticky ani prakticky ji za věc považovat nelze. Věc hromadná je jako univerzalita sama tvořena, jak jsme již několikrát zmínili, dvěma či více složkami – samotnými věcmi v právním smyslu. Problémem je pak vymezení vztahu každé této složky k věci hromadné jako celku. Zvláštní režim věci hromadné tak ve svém důsledku znamená popření principu specializace věcných práv. Pokud právo hromadnou věc uznává, řeší naznačený rozpor v zásadě tak, že na hromadnou věc se pohlíží jako na jednotu, k níž mohou vznikat některá práva, přičemž dispozice s ní zahrnují automaticky dispozice se všemi jejími složkami. Zároveň však není vyloučeno s věcí disponovat izolovaně. Smyslem ustanovení o hromadné věci je zjednodušit právní styk s tím, že pro množinu více samostatných věcí se aplikuje jednotný právní režim.

Hromadná věc předpokládá existenci alespoň dvou složek. Obě složky musí být samostatnou věcí – proto například dům netvoří věc hromadnou s okny, neboť ta jsou součástí domu, nikoliv věcí samostatnou. Sporný je však vztah věci hlavní a příslušenství. Rouček se domnívá, že „*rozdíl mezi příslušenstvím a věcí hromadnou je v tom, že u obou jsou samostatné věci teleologicky spojeny ve vyšší celek, ale u příslušenství je podřazenost věci vedlejší pod věc hlavní, kdežto u věci hromadné jde o souřadnost více věcí*“.¹⁰¹ Zákon nerozlišuje, jaké věci mohou tvořit věc hromadnou. Hromadná věc může být tvořena relativně stálou množinou složek, kdy je přípustné, aby bylo samostatně disponováno s jednotlivými složkami zvlášť.

Pro věc hromadnou je dále podstatná vlastnická identita jedné osoby. Mezi složkami věci hromadné musí existovat hospodářská souvztažnost, tj. věc hromadná musí tvořit hospodářský celek a mít určitou hospodářskou funkci. Eliáš uvádí, „*u hromadné věci je podstatné, že z hlediska jejího zachování nemá*

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 3051/2014, ze dne 28.6.2016.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III., § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 282.

¹⁰¹ ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář. Díl. II. Právo občanské.* Praha. ASPI. 1945.s.173.

význam, vystoupí-li z ní jednotlivé složky či přibudou-li jiné, tím se mění kvantita, nikoliv kvalita“.¹⁰²

3.3.2 Obchodní závod (pobočka)

V minulém oddíle jsme pojednali o hromadné věci, a právě obchodní závod můžeme rovněž řadit mezi věci hromadné. Obchodní závod je totiž jejím typickým příkladem. Jakoukoli věc náležející k obchodnímu závodu, může její vlastník totiž prodat samostatně, nebo může obchodní závod prodat jako celek, tedy jako věc hromadnou. „Zatímco hromadná věc je souborem věcí, jež se považují za věc jedinou a jako takové nesou společné označení (a patří téže osobě), obchodní závod je souborem jmění.“¹⁰³

Závod je pojmem, který nahrazuje původní termín podnik. Je tomu tak proto, že se oproti minulému občanskému zákoníku změnil také jeho obsah. Zákon nyní v § 502 normuje, že „obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.“¹⁰⁴

Zákon zde trvá na vymezení pojmu jmění, kterým rozumíme vše, co někomu patří, a to majetek i dluhy. Tedy vše, se se závodem souvisí. Organizaci závodu slouží i jednotlivé pobočky, které tvoří hospodářsky a funkčně samostatné části závodu.¹⁰⁵ Dle § 503 odst. 2 občanského zákoníku platí, že pokud je tato pobočka zapsána do obchodního rejstříku, pak se jedná o odštěpný závod.¹⁰⁶

Ustanovení § 700 odst. 1 občanského zákoníku hovoří také o tzv. rodinném závodu, který tvoří pracující manželé nebo alespoň jeden z nich a příbuzní až do třetího kolene nebo osoby sešvagřené až do kolene druhého, pokud některé z těchto osob závod patří.¹⁰⁷ Všichni tito příbuzní se pak dle § 701 občanského zákoníku podílejí na zisku z něho i na věcech z tohoto zisku

¹⁰² ELIÁŠ, K.: *Věc jako pojem soukromého práva*. Právní rozhledy, 2007, č. 4, s.123.

¹⁰³ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň. A. Čeněk, 2014, s. 134.

¹⁰⁴ § 502 OZ.

¹⁰⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Svazek I*. Praha: Linde Praha. 2008. s.145-146.

¹⁰⁶ § 503 odst. 2 OZ.

¹⁰⁷ § 700 odst. 1 OZ.

nabytých, stejně jako i na přírůstcích závodu. Přitom o rozdělení zisku, věcí nebo přírůstků rozhodují členové rodiny prostou většinou.¹⁰⁸ Pokud má však být rodinný závod prodán, má k němu podle § 704 odst. 2 občanského zákoníku každý člen rodiny, který v něm pracuje, předkupní právo. Na druhé straně si však všimněme § 1123 občanského zákoníku, který zmiňuje, že spoluvlastník může se svým podílem nakládat podle své vůle a žádné předkupní právo spoluvlastníků už ho v tom neomezuje.¹⁰⁹

Za pozornost však stojí skutečnost, že úpravu rodinného závodu nelze použít tam, kde práva a povinnosti výše zmíněných osob upravuje:

- *„společenská smlouva*
- *zakladatelské právní jednání o založení obchodní společnosti nebo družstva*
- *smlouva o tiché společnosti*
- *smlouva a ustanovení jiného zákona o pracovním poměru*
- *jiná obdobná smlouva.*¹¹⁰

Rodinné závody se v praxi řídí nejen vlastními zvyklostmi, ale také zvyklostmi místními a profesními. Ustanovení § 707 občanského zákoníku s touto skutečností doslovně počítá, ale *„zároveň stanoví, že zákonná ustanovení o rodinném závodu před nimi mají přednost.*¹¹¹

Konkrétní podmínky fungování rodinného závodu jsou upraveny v § 700 až § 707 občanského zákoníku.

Věcně je podstatné, že nový pojem závodu se se původním podnikem neshoduje. Předně platí, že součástí závodu jsou ex lege dluhy, a to skrze vymezení jmění podle § 495. Proto se nově neřeší, zda dluhy přecházejí při změně vlastníka závodu, protože jsou jeho součástí. Stěžejní změnou je míra organizovanosti závodu. Jednak je možné, aby měl podnikatel více závodů, na což navazují závodní prokury, a jednak je dán větší prostor pro vymezení toho, co konkrétní závod tvoří a co nikoli. Zákon oproti staré úpravě nepřináší vymezení

¹⁰⁸ § 701 a § 702 OZ.

¹⁰⁹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň. A. Čeněk, 2014, s. 134-135.

¹¹⁰ MAREK, K. K právní úpravě rodinného závodu. Přístupno [online 25-03-2019] z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pravni-uprave-rodinneho-zavodu>

¹¹¹ Tamtéž.

jednotlivostí, které tvoří závod, a platí, že jej v jednotlivosti tvoří vše, co splňuje zákonné požadavky na to, být věcí. Zákon nově nestanoví, že závod je věcí hromadnou. Pohled na tuto problematiku je rozdílný, o čemž svědčí neustálé diskuse, zda tomu tak skutečně je.

3.3.3 Obchodní tajemství

Současná soukromoprávní úprava navázala na dřívější úpravu obchodního tajemství ustanovením § 504 občanského zákoníku: „*Obchodní tajemství tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastníci zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení.*“¹¹²

Obchodní tajemství, coby majetkový statek, byl předmětem regulace práva nekalé soutěže a samotné vymezení se objevilo v obchodním zákoníku. Celková koncepce se nemění, i nadále se drží jeho složená podstata, přičemž nově však není sporu, že se jedná o věc v právním smyslu. Obchodní tajemství je tak věcí jako celek. Obchodní tajemství je věcí nehmotnou, movitou. Může být tak tedy předmětem jiného zajištění.

Základním předpokladem obchodního tajemství je konkurenční význam daných skutečností. Důležitá je určitelnost – chceme-li obchodní tajemství zkoumat jako věc, musí být věc určitelná, tedy konkretizovatelná. Cena je hodnota věci, kterou lze vyjádřit v penězích, přičemž zákon předpokládá obvyklou cenu s možností modifikace skrze cenu obliby. Neznámost dílčích skutečností je vystavena na objektivním hledisku. Dále předpokládá utajení v zájmu podnikatele.¹¹³

Z judikatury Nejvyššího správního soudu k problematice obchodního tajemství mimo jiné vyplývá: „*Podle § 9 odst. 1 zákona o svobodném přístupu k informacím platí, že je-li požadovaná informace obchodním tajemstvím, povinný subjekt ji neposkytne. Obchodní tajemství představuje právně kvalifikovanou výjimku z práva na informace a svobodného přístupu k nim. Aplikace ochrany obchodního tajemství vůči konkrétním informacím vyžaduje, aby povinný subjekt*

¹¹² § 504 OZ

¹¹³ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III.*, § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 292.

v rozhodnutí o (částečném) odmítnutí žádosti náležitě a vyčerpávajícím způsobem odůvodnil, jaké informace obsažené v požadovaném (a plně nebo částečně odepřeném) dokumentu považuje za obchodní tajemství a uplatňuje u nich ochranu dle § 9 odst. 1 zákona o svobodném přístupu k informacím. To podle Nejvyššího správního soudu znamená, že povinný subjekt musí v odůvodnění svého rozhodnutí ve vztahu ke každé odepřené informaci objasnit, v čem spatřuje naplnění všech znaků legální definice obchodního tajemství.¹¹⁴

3.3.4 Přírodní síly (energie)

Odborníci z řad právních teoretiků a zákonodárců přistupují k přírodním silám rozdílně. Není se čemu divit, neboť jedni hovoří o tom, že přírodní síly jsou věci a druzí zase, že se jedná o jinou majetkovou hodnotu. Aby byly přírodní síly věcmi, musí být ovladatelné. Ovladatelné přírodní síly jsou z povahy věci vždy movité a zastupitelné. Povaha přírodních sil je zvláštní, a proto se na ně ustanovení věcech hmotných použijí pouze přiměřeně.

Ustanovení § 497 OZ ve věci ovladatelných sil uvozuje: „*Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných.*“¹¹⁵ Současně tedy občanský zákoník stanovuje, že věcmi jsou takové přírodní síly, které jsou nejen ovladatelné, ale navíc se s nimi i obchoduje (obě podmínky musí být splněny kumulativně).¹¹⁶

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 9 As 155/2015-195 ze dne 22. 3. 2016.

¹¹⁵ § 497 OZ.

¹¹⁶ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: A. Čeněk, 2019, s. 302.

4 Vybraná problematika věci

Po nastínění teoretického dělení věci *de lege lata* se nyní zaměříme na vybrané otázky týkající se věci. Nejdříve si všimneme zvířat a jejich právního vymezení, poté se vrátíme k člověku coby non objektu. V úplném závěru pak bude krátké pojednání o součásti věci a příslušenství věci.

4.1 Zvířata

Zvíře jako takové může být chápáno jak ve smyslu soukromoprávním, tak i ve smyslu veřejnoprávním. Veřejnoprávní přístup nalezneme zejména v zákoně č. 246/1992 Sb., *na ochranu zvířat* ve znění pozdějších předpisů. Primárním cílem, smyslem a účelem tohoto zákona je jednoznačně ochrana před týráním zvířat.

Kůň, pes, slon, hraboš nebo sýkorka. Obratlovci i bezobratlí. Každé takové zvíře se v tom základním liší od jiných předmětů, které lidé nebo právnické osoby vlastní. Dokáže totiž cítit nejen bolest či stress ale i náklonost. Zvířata jsou nadána smysly, jsou živá, a proto s nimi i právo zachází jinak než s neživými věcmi. Existuje řada dalších zákonů, která stanovují pravidla, jak se smí a nesmí se zvířaty zacházet. Jedná se například o trestní zákoník či zákon na ochranu zvířat proti týrání.

Ustanovení § 494 OZ zmiňuje, že *„živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“*¹¹⁷ Takové pojetí je oproti dřívějšímu chápání zvířete velmi zásadní změnou. Uvedené ustanovení zakotvuje, že zvíře není věcí. Vedle věci v právním smyslu tu proto existuje druhá kategorie předmětů, k nimž vznikají práva a povinnosti. Aby se ulehčilo právnímu styku, stanoví se, že na tyto předměty se užijí pravidla o věcech. To je však možné pouze v případě, neodporuje-li to povaze smysly nadaných tvorů. Povaha zvířete se liší zpravidla v tom, zda se jedná o zvíře chovné, nebo domácího mazlíčka. Pes citově závislý na páníčkovi nemůže být předmětem zástavního práva, a to z důvodu, že v případě, že by byl odňat svému pánovi, citově by strádal. Proto i když občanský zákoník například

¹¹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., OZ

stanoví, že mohu zadržet cizí movitou věc, kterou má dlužník u sebe, když mi dluží a nechce plnit, nelze toto právo aplikovat na takové zvíře.

Proces dereifikace zvířat není v Evropě ničím novým. Ať již přistupujeme ke zvířeti jako k živému tvorů, nebo jako k věci se zvláštním režimem, všechny postupy mají svá pro a proti. Podstatný je účel tohoto postupu. Zvíře není totéž, co auto nebo dům, z toho důvodu nemůže být nositelem práv a povinností. Práva na ochranu zvířat se mohou domáhat a aplikovat jej pouze osoby (člověk nebo právnická osoba).¹¹⁸

V kontextu s ustanovením § 494 je otázkou, jak chápe právní teorie zvíře, když definice věci říká, že je to „*vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*“ a předmětné ustanovení či jiné občanskoprávní ustanovení žádnou novou právní kategorii neobsahuje. Předmětné ustanovení tedy zvíře povyšuje nad věci v právním smyslu, což však neznamená, že se jedná o automatický přesun z objektu na subjekt právního vztahu. Z pohledu občanskoprávních vztahů budou i nadále objekty, resp. zvláštními předměty práv těchto vztahů.

Občanský zákoník pak rozděluje zvířata do různých kategorií, protože pro každou z nich se v rozličných situacích uplatní jiná pravidla. Například je rozdíl mezi domácími a divokými zvířaty.

Ustanovení § 1046 zakotvuje co to je divoké a zajaté zvíře. Mezi divoká zvířata řadíme ta, jejich celý druh žije zcela nebo převážně ve volné přírodě (křeček, sokol), domácími jsou naopak ta, jejichž druh žije s člověkem bezvýjimečně, nebo z převážné části (pes). Jakmile se divoké zvíře stane zvířetem bez pána, může si jej kdokoliv přivlastnit.¹¹⁹ Záleží však, jestli se považuje za zajaté nebo zkrocené, protože i zde platí pravidla, za kterých si je lze přivlastnit. Když uteče divoké zvíře, které jsme před tím drželi v zajetí, musíme jej ihned pronásledovat, jinak získá svobodu a my ztratíme vlastnické právo. Pokud však jde o zvíře, které patří k domácím mazlíčkům nebo hospodářsky využitelným zvířatům, musíme předpokládat, že jeho pán si chce uchovat vlastnictví ke zvířeti.

¹²⁰Zvláštní povahu mají zvířata v ZOO a ryby v rybníku, které de iure za taková

¹¹⁸ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. Praha: Anag. 2013, s.76.

¹¹⁹ § 1045 OZ

¹²⁰ § 1048 OZ

zvířata považovat nelze. Je zcela irelevantní, zda je o zvíře zajaté, nebo zkrocené. Uteče-li zvíře ze ZOO, nestává se zvířetem bez pána, ani když ho vlastník nestíhá nebo nehledá.

Hodnotový pohled na zvíře, který je v občanském zákoníku, ovlivnil i pravidla o nálezu ztraceného zvířete. Primárně jde o to, aby se ztracené zvíře vrátilo svému pánovi, ovšem zákoník zohledňuje povahu živého tvora. Najde-li kdokoli zvíře, u kterého je zjevné, že mělo vlastníka, musí být majiteli vráceno. O zvířata se stará nálezce nebo obec, na jejímž území se zvíře našlo. Je-li nalezené zvíře předáno obci, vzniká několik povinností:

- nejdříve zvíře prozkoumat, není-li označeno,
- nezjistí-li vlastníka, musí nalezené zvíře řádně vyhlásit,
- jde-li o zvíře, které je zjevně určené k zájmovému chovu, musí se nálezce zeptat, zda bude případně chtít zvíře nabýt do svého vlastnictví. Pokud se o zvíře do dvou měsíců nikdo nepřihlásí, získá jeho vlastnictví buď nálezce, nebo se může obec rozhodnout, že zvíře bude svěřeno osobě, která se o něj bude starat jako řádný hospodář.¹²¹

Jak je patrné, zvíře není považováno za věc. Ve shodě se zákony na ochranu zvířat sleduje úprava občanského zákoníku stejné hodnotové východisko – dané problematiky si všímá z pohledu vlastnického práva a jeho ochrany. Nebere tedy zřetel jen na samotné zvíře, takže ochraně podléhá i jejich vztah a emoční vazba. Proto se živé zvíře prohlašuje, že má zvláštní význam a hodnotu. Spolu s tím se vymezuje, za jakých podmínek lze na zvířata aplikovat ustanovení o movitých věcech.¹²²

4.1.1 Zvíře – zástava, pronájem

Důvodová zpráva k OZ demonstruje nově zakotvení postavení živých zvířat na příkladu užití psa coby zástavy. Je zde řečeno, že by bylo v rozporu s povahou zvířete coby živého tvora, kdyby byl jako zástava použit pes lpící na svém pánovi. Pokud by takový pes byl předán zástavnímu věřiteli jakožto osobě cizí, byl by vystaven nepřijatelnému stresu.

¹²¹ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L.: Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny. Praha: Anag. 2013, s.78.

¹²² NESNÍDAL, J.: *Občanský zákoník. Komentář*. Český Těšín. Poradce. 2012. s.106.

Na druhé straně psa, který na svém pánovi nelpí a kterého nebude předání zástavnímu věřiteli stresovat, bude možno jako zástavu použít. Obdobně bude nutno posuzovat také možnost pronájmu konkrétního zvířete či zvířat. Nájem určitého zvířete bude v souladu se zákonem za předpokladu, že nebude toto zvíře (ať fyzicky či psychicky) v důsledku svého pronajmutí strádat.¹²³

4.1.2 Škoda způsobená zvířetem

Občanský zákoník rovněž upravuje škodu způsobenou zvířetem jako samostatnou skutkovou podstatu, při níž se rozlišuje obecná škoda způsobená zvířetem a škoda způsobená zvířetem sloužícím k výkonu povolání či jiné výdělečné činnosti a obživě. V prvním případě se jedná o povinnost nahradit škodu bez možnosti poukázat na důvody, které by škůdce povinnosti zbavily, ve druhém případě, může škůdce na svou obhajobu uvést liberační důvody. Účel je prostý, prostřednictvím § 2933 OZ vyvíjet nátlak na osoby, která si pořídí nebezpečná zvířata a chovají je v nevhodných podmínkách (bojová plemena psů, jedovatá zvířata, hadi apod.) Nově se do pravidel o náhradě škody promítá pohled na zvířata jako na živé tvory. Proto se stanoví, že při poranění zvířete nahradí škůdce účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete.¹²⁴

Nejvyšší soud v řadě svých rozhodnutí uvádí: „základní povinností vlastníka (případně toho, komu vlastník psa svěřil) je zajistit psa takovým způsobem, aby zabezpečil ochranu okolí, zejména ostatních osob. Forma preventivního opatření směřujícího k zabránění možnosti způsobení škody není předepsána a záleží jen na něm. Jestliže se zdržuje se svým psem na veřejně přístupných místech, měl by tomu přizpůsobit výběr vhodných preventivních opatření či pomůcek. Pokud neprovede potřebná opatření, kterými by minimalizoval možné škodlivé chování psa, lze konstatovat, že nezabezpečil ochranu ostatních osob, ačkoliv měl a mohl předpokládat, že vlivem konkrétních okolností může pes změnit své chování, a na možnost jeho nepřiměřeného a nebezpečného chování by měl být jeho majitel připraven.“¹²⁵ V tomto rozsudku

¹²³ KABELKOVÁ, E., DEJLOVÁ, H. *Nájem a pacht v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 15.

¹²⁴ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L.: *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. Praha: Anag, 2013, s.80.

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2015, sp., zn. 25 Cdo 1471/2014.

navíc bylo konstatováno, že mezi povinnosti vlastníka či chovatele patří také povinnost předejít možnému nebezpečí vběhnutí psa na vozovku, jež slouží účastníkům silničního provozu. Již samotná přítomnost psa na komunikaci sloužící dopravě je protiprávní.

Ustanovení § 2934 OZ řeší způsobení škody domácím zvířetem a stanoví, že se vlastník, kterému domácí zvíře slouží k obživě nebo jiné výdělečné činnosti nebo k výkonu povolání, anebo pokud slouží jako pomocník osobě se zdravotním postižením, se zproští povinnosti k náhradě škody za předpokladu, že prokáže, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za stejných podmínek se povinnosti k náhradě zproští také ten, komu bylo zvíře jeho vlastníkem svěřeno.¹²⁶

Další institut týkající se odpovědnosti a se škodou a zvířetem velice úzce související je *škoda způsobená zvířeti*. Právní úprava se týká zejména ustanovení § 2951 - § 2955. Občanský zákoník ve vztahu k ustanovení § 494 stanoví povinnost toho, kdo způsobil škodu nahradit účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zraněné zvíře. Náklady na léčbu mohou převyšovat cenu zvířete a nelze tyto náklady považovat za neúčelné. Poškozený se v takovém případě může domáhat imateriální újmy (přiměřeným zadostiučiněním). Podle právní úpravy se hradí „*skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk)*. Záleží-li skutečná škoda ve vzniku dluhu, má poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu.“¹²⁷ Vedle právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem obsažené v novém občanském zákoníku, tu existují i zvláštní případy náhrady škody způsobené zvláště chráněnými živočichy. Jsou to zvířata, která zákon č. 115/2000 Sb., zákon o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy za zvláště chráněné živočichy označuje.

Z jistě pochopitelných důvodů byl zákonodárce nucen legislativně vymezit legální mantinely k usmrcení zvířete. Tyto důvody taxativně shrnul v zákoně na ochranu zvířat proti týrání¹²⁸ Základní premisou takového jednání je zejména teze, že nikdo nesmí usmrtit zvíře bez zjevného důvodu. Zákon také rozlišuje mezi

¹²⁶ § 2934 OZ.

¹²⁷ § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., *Občanský zákoník*. [online] [cit. 26.2.2018]. Dostupné z WWW. <http://www.uplnezneni.cz/zakon/89-2012-sb-obcansky-zakonik/>

¹²⁸ Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

porážkou a usmrcením. Usmrcení proto zákon definuje jako smrt z humánních důvodů, dále pak z důvodu přímého bezprostředního ohrožení člověka zvířetem, z důvodu výkonu nařízeného mimořádného veterinárního nebo hygienického opatření pro ochranu veřejného zdraví, nebo z důvodu deratizace a hubení škůdců. Porážkou se pak rozumí smrt zvířete pro hospodářské účely, tedy využití produktů hospodářského zvířete a výkon práva myslivosti a rybářství podle mysliveckého nebo rybářského zákona. Jiné, než zákonné usmrcení je trestným činem. Právní výjimku mají z důvodu práva na výkon náboženství a jejich zvyklostí jen Muslimské a Židovské obce k provádění muslimské rituální „*halal*“ porážky a židovské rituální „*košer*“ porážky.

4.2 Člověk jako NON objekt

Jak již bylo zmíněno v textu výše, obecné pozitivní vymezení věci v právním smyslu je doplněno dvěma vymezeními negativní povahy. První z nich je obsaženo v § 493 občanského zákoníku. Člověk je subjektem práv, nikoli jejich objektem. Má právní osobnost, tj. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, a to od narození až do smrti.¹²⁹ Z dichotomie právního subjektu a právního objektu vyplývá, že je-li něco právním subjektem, nemůže být zároveň objektem a naopak. Zákoník nebo jiný zákon může stanovit, že buď není lidské tělo či jeho část právním objektem, přesto se na ně v některých situacích aplikují ustanovení o věcech.

„Lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci“¹³⁰

Uvedené zákonné ustanovení zakotvuje člověka jako non objekt. Výslovné vyloučení lidského těla a jeho části se zdá být zbytečné.¹³¹ Jak už jsme si řekli, věcí je něco, co je odlišné od osoby. Člověk a jeho tělo je specificky chráněno ustanovením o osobnostních právech. Dle ustanovení § 91 občanského zákoníku je člověk nedotknutelný a dle § 92 odst. 1 tamtéž je lidské tělo pod právní ochranou i po smrti člověka. Uvedené pravidlo tedy jen odstraňuje jakékoli pochybnosti o tom, že ani oddělená část lidského těla není věcí. V opačném

¹²⁹ Článek 5 LZPS a § 15 odst. 1 a § 23 OZ.

¹³⁰ § 493 OZ.

¹³¹ Rozsudek NS ze dne 22.6.2006, sp. zn. 30 Cdo 2914/2005.

případě by bylo možno dovozovat, že separovaná část již sama není osobou a má povahu věci se všemi důsledky s tím spojenými.

Některé právní teorie však na oddělené části těla hledí jako na věci v právním smyslu, byť se zvláštním právním režimem. Například německá právní úprava zakotvuje, že na zubní zlato, darovanou krev či transplantovaný orgán se hledí jako na věci.

Co se týká právní povahy mrtvého těla, i zde vznikají odlišné názory. Například Sedláček uvádí, že lidské tělo není právním objektem ani po smrti člověka. Rouček naopak tvrdí, že mrtvé lidské tělo není věcí jen pokud je možno v něm vidět tělo konkrétní zemřelé osoby.¹³² Aplikovatelnost Roučkova názoru potvrzují rozhodnutí soudů.¹³³

Občanský zákoník tedy definuje, že lidské tělo není věcí. Výjimku z uvedeného pravidla představuje § 112 občanského zákoníku, dle kterého lze za určitých předpokladů přenechat část těla jinému subjektu:

„Člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem. To neplatí, jedná-li se o vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují; ty lze přenechat jinému i za odměnu a hledí se na ně jako na věc movitou.“

Zatímco dle první části výše uvedeného ustanovení se otevírají možnosti, jak se v souladu se zákonem vypořádat s otázkami transplantací, druhá část velice úzce specifikuje, kdy lze hledět na oddělenou část lidského těla jako na věc, a to věc obchodovatelnou.

První zákonnou podmínkou takového nakládání je souhlas dotčené osoby. Tento souhlas však zákonodárce podmiňuje splněním dalších podmínek tak, aby nedocházelo ke zneužití v případech nouze, případně domnělé potřeby, jako jsme tomu svědky v některých případech ze zahraničí, kdy dochází k prodeji párových orgánů z často bizarních důvodů (kauzy prodeje orgánů za iPhone) apod. Pokud by tedy k takovému jednání došlo, bylo by takové jednání neplatné, neboť ustanovení je kogentní.

¹³² ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář. Díl. II. Právo občanské*. Praha. ASPI, 1945, s.173.

¹³³ Například Rozsudek NS ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

Další kumulativní podmínkou, vyplývající z tohoto ustanovení je proto bezbolestnost odběru, a to bezbolestnost bez znecitlivění. Zákonodárce správně předvídal, že bez výslovného zákazu odběru po znecitlivění by docházelo k rozšiřování výkladu tohoto ustanovení a jeho následné aplikování i na odběry těch částí těla, jež se nachází uvnitř osoby a nelze je odebrat jinak, jako jsou například játra či krev.

Tím se dostáváme k další podmínce, a to podmínce regenerace odebírané části. Ač se krev či játra regenerují, tato výjimka se už na ně nevztahuje, protože jejich odběr není bezbolestný.

Ani po smrti člověka se lidské tělo nebo jeho části nestávají věcí. To plyne z osobnostních práv. Zvláštní situace mohou nastat tam, kde je část lidského těla umělým doplňkem. Soud konstatuje, že „*tělo zemřelého není věcí ve smyslu § 118 OZ. Věcí není ani umělá neoddělená část lidského těla (zubní zlato). Dojde-li však k oddělení umělé části od těla (například přirozeným rozpadem v hrobě), stala se tato umělá část věcí v právním smyslu. Tato věc není bez vlastníka, nýbrž tvoří majetek socialistického vlastnictví*“.¹³⁴ Uvedený rozsudek je v dnešních podmínkách skutečně kuriózní. Dle § 254 odst. 1 původního trestního zákona zakládal rovněž případnou trestní odpovědnost.

Relevanci může mít skutečnost, zda se jedná o prostředky trvalé, kdy nemá jeho dočasné odloučení od těla živého člověka za následek ztrátu jeho povahy jako části lidského těla. Rozhodující je zde úmysl toho, jemuž prostředek patří, nýbrž i objektivní stránka věci. Bude-li však prostředek odloučen od těla trvale (skončení životnosti), bude již možno se na původní prostředek dívat jako na věc.¹³⁵ Zásah do mrtvého lidského těla, popřípadě jeho oddělené přirozené části nebo části umělé, nepředstavuje zásah do majetku, nýbrž zásah do osobnostních práv. S tím je spojen i vznik zvláštních nároků, zejména nárok na náhradu nemajetkové újmy.

Občanský zákoník však nevyklučuje existenci jiných právních předpisů, které upravují pro určité případy povahu lidského těla či jeho části, či nakládání

¹³⁴ Rozhodnutí NSS ČSR ze dne 30. 9. 1982, sp. zn. 11 Tz 42/82.

¹³⁵ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III., § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 226.

s ní jiným způsobem. Jedná se například o transplantační zákon¹³⁶ či zákon o lidských tkáních a buňkách¹³⁷ nebo zákon o pohřebnictví.¹³⁸

Pro nakládání s tělem po smrti člověka je významné ustanovení § 113 OZ, které umožňuje zesnulému předem rozhodnout, jakým způsobem bude nakládáno s jeho ostatky: „Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.“ Důvodem k takové úpravě je etický pohled na člověka a jeho integritu. On sám tak může, ať už z hlediska víry či přesvědčení, přizpůsobit úkony spojené s jeho tělesnými ostatky dle své vůle. Tyto úkony však nemohou být v rozporu se zákonem či dobrými mravy. Pokud by se tedy někdo rozhodl, že bude s jeho tělem nakládáno v rozporu s ochranou zdraví, veřejného pořádku a podobně, bylo by takové přání právně nevymahatelné a jako takové by bylo neplatné.

Pokud však člověk svojí vůlí, jak naložit se svými ostatky, neporuší žádný z těchto principů a zákonných ustanovení, a přesto nedojde k naplnění jeho vůle, opět půjde o porušení osobnostních práv zesnulého. V takových případech se lze domáhat ochrany osobnosti. Aktivní legitimaci k takovým úkonům pak mají osoby blízké.

S otázkou nakládání s ostatky v rozporu s přáním zesnulého pak souvisí ustanovení § 115 občanského zákoníku, které říká: „Zemře-li člověk, aniž projeví souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti způsobem podle §113, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla nesouhlasí.“ Na základě tohoto ustanovení je pak jasné, že bez předem projeveného souhlasu zemřelého nelze přistoupit k pitvě nebo tělo užít pro výzkum či lékařské potřeby. Tímto však pitva není vyloučena z rozhodnutí soudu pro potřeby trestního řízení.

Na případy transplantace orgánů pak pamatuje již zmiňovaný transplantační zákon, který v §16 definuje nevyvratitelnou právní domněnku, totiž že zemřelý souhlasí s odebráním potřebných orgánů, pokud tento nevyjádřil jasný nesouhlas s takovýmto postupem. Toto ustanovení pak má aplikační přednost před obecným ustanovením, obsaženým v občanském zákoníku na základě zásady „*Lex specialis derogat legi generali*“. Zároveň ale tento zákon vymezuje, jakým

¹³⁶ Zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon

¹³⁷ Zákon č. 296/2008 Sb., o lidských buňkách

¹³⁸ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví

způsobem lze vyjádřit explicitní nesouhlas, a to registrací v Národním registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů, případně pokud dotčený ještě v průběhu svého života takový nesouhlas projevil přímo ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a minimálně jedním svědkem. V okamžiku, kdy zdravotní stav pacienta nedovoluje signovat takovou listinu, je třeba k platnému projevení vůle, projevenému verbálně či nonverbálně (gesty) signace dalším svědkem.

U osoby, jež není plně svéprávná, může takový nesouhlas vyjádřit zákonný zástupce této osoby. V takovýchto případech pak zákonný zástupce může tento nesouhlas vyjádřit nejen pro případ smrti, ale i po úmrtí dotčené osoby. Důležitou součástí takového úkonu je dodržení formálních pravidel, kdy je třeba o tomto nesouhlasu vykonat zápis, který podepisuje ten, jehož se tento úkon týká, nebo jeho zákonný zástupce, a dále pak ošetřující lékař a svědek, případně svědci.

Neméně významným ustanovením, týkajícím se ochrany oddělených částí lidského těla je §111 občanského zákoníku. Ten říká, že každý, jemuž byla oddělena část jeho těla, má právo se dozvědět o tom, jak s touto částí bylo naloženo. Zároveň také zakazuje nedůstojné nebo veřejné zdraví ohrožující jednání a připouští užít těchto částí toliko k výzkumným a zdravotnickým účelům.

Je zde promítána ochrana důstojnosti člověka jako celku. Vychází-li totiž občanský zákoník z myšlenky, že oddělené lidské části nejsou věcmi a nelze tedy na ně pohlížet z hlediska vlastnického práva, musí existovat takový právní konstrukt, který umožní ochranu jiným způsobem. A to zde dvou hledisek. Prvním hlediskem je zamezit negativním projevům osob ve vztahu k vlastním částem lidského těla. A druhým pak ochrana osobnostních práv ve vztahu k oddělené části vlastního těla. Uvedené důvody proto reguluje veřejné právo například v zákoně o zdravotních službách v §81¹³⁹

Problematickou otázkou se však stává takový biologický materiál, který lze užít k asistované reprodukci.

¹³⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

4.3. Součást věci a příslušenství věci

Na úplný závěr je třeba vymezit pojmy neodmyslitelně spjaté s věcí v právním smyslu, tedy součást věci a příslušenství věci.

Součást věci charakterizuje občanský zákoník ve svém ustanovení § 505 takto: „*Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.*“ Občanský zákoník tedy stanovuje podmínky, jež musí být kumulativně splněny. Součást věci musí k věci náležet, tedy sdílet právní osud věci hlavní. Zároveň musí být součást věci s věcí spojena a případné oddělení součásti věci by věc znehodnotilo. Znehodnocení pak není toliko otázkou fyzického oddělení, tedy rozbití, ale hovoříme i znehodnocení funkčním, případně estetickým, kdy věc přestává sloužit svému účelu.

Pokud se v souvislosti se součástí věci zaměříme na pozemky, nalezneme obecnou úpravu v § 506 občanského zákona, který tuto problematiku upravuje takto: „*1) Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“)* s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno na pozemku nebo upevněno ve zdech.“ Je zde uplatněna už římskoprávní zásada: „*cuius solum, eius coelum*“, tedy „*komu náleží půda, tomu náleží i nebe*“ Neplatí to však bezvýjimečně. Součástí pozemku je toliko veškerý podpovrchový prostor spolu s prostorem nad povrchem dotyčného pozemku, jež lze silou ovládat.

Do součásti pozemku pak nezahrnujeme ložiska vyhrazených nerostů, jejichž vlastnictví si nárokuje stát.¹⁴⁰ Dále pak povrchové vody a zdroje léčivých pramenů minerálních vod. Stejně tak nejsou součástí pozemku dočasné stavby, tedy stavby, jež nebyly zřízeny za účelem trvalého užívání na předmětném pozemku. Součástí pozemku pak nejsou ani inženýrské sítě a stavby a technická zařízení, které s provozem těchto sítí bezprostředně souvisí¹⁴¹

Za součást pozemku se pak občanský zákoník považuje i stromy a rostliny na tomto pozemku vzešlé¹⁴². Tato formulace je do značné míry problematická, neboť neupravuje porosty, jež byly na pozemek dodatečně přesazeny a svojí podstatou umožňují opětovné přesazení.

¹⁴⁰ Zákon č. 44/1988 Sb., horní zákon

¹⁴¹ § 509 občanský zákon

¹⁴² § 507 občanský zákon

U stromů se bere za právně významné, na kterém pozemku roste kmen. Pokud tedy velká část kořenové soustavy přesahuje do sousedního pozemku, je stále součástí pozemku, jež obývá kmen. Jiná otázka by byla, pokud by kmen rostl na dělicí čáře pozemku. Potom by byl strom ve společném vlastnictví majitelů těchto pozemků.

Příslušenstvím věci pak rozumíme takové věci, jejichž úkolem je sloužit společnému účelu společně s věcí hlavní.¹⁴³ Jde o minimálně dvě věci, jež jsou de facto věcmi v právním smyslu a jsou připojeny vlastnickým právem k totožnému vlastníkovi.

Podstata příslušenství věci umožňuje samostatnou existenci a může být od věci hlavní na určitý čas odloučena. Navzdory tomu nepřestává být s věcí hlavní spojena, nepřestává být příslušenstvím. Příslušenstvím věci může být neurčitý počet věcí vedlejších, například sady pneumatik u sportovního vozu apod.

Smyslem existence právní úpravy příslušenství je zjednodušení právních vztahů ve vztahu k výkonu vlastnického práva. Z těchto důvodů proto prodávající nemusí ve smlouvě o prodeji složitě katalogizovat, co vše je obsahem smlouvy.

Součástí věci se může stát i věc, jež byla původně samostatnou. Pokud tedy zakoupíme autolékárničku s tím, že jí umístíme do konkrétního automobilu, stává se příslušenstvím. Zároveň však může příslušenství věci k věci hlavní zaniknout a příslušenství věci se může stát věcí hlavní. Pokud tedy předmětné auto přestane vyhovovat zákonným podmínkám k provozu na pozemních komunikacích a my se rozhodneme lékárničku prodat jako samostatnou věc, tato přestává být příslušenstvím.

¹⁴³ § 510 odst. 1 občanský zákon

ZÁVĚR

Věcná práva představují pro oblast soukromého práva centrální a stěžejní kategorii. Můžeme jednoznačně říci, že věc chápeme jako objekt, ke kterému mohou vznikat majetková práva. Předkládané podklady se zaměřily na problematiku věci v soukromoprávní úpravě, konkrétně v oblasti občanského práva. Je patrné, že věc je pojmem, který má svůj význam i v oblasti práva veřejného – trestního, finančního, správního apod. Jak bylo zmíněno, pojem „věci“ se vyvíjel v různých historických podmínkách. Proto i z tohoto důvodu byl do práce zařazen krátký historický exkurz, pro jeho přehlednost a následné srovnání dané materie.

Současné zakotvení věci v občanském zákoníku je dle mého názoru velmi solidně vydefinováno. Výklad věci je rozpracován do detailu a můžeme říci, že se tvůrcům nového soukromého kodexu vydařilo. I přesto jak je věc právně uchopena (v širším i užším smyslu), nelze mluvit o neměnnosti a uzavřenosti množiny prvků, které pod pojem věci spadají. To, co je věcí v právním smyslu, je závislé na rozvoji lidské společnosti a na stupni vědeckotechnického pokroku. Proto dnes mezi věci dnes řadíme takové entity, které před několika desítky let uvedenou charakteristiku nesplňovaly (počítač, zaknihované cenné papíry, jaderná energie). Množina prvků vyhovující pojmu věc, je proto stále otevřená a proměnlivá. Chceme-li se držet široké koncepce věcí, musíme si však uvědomit, že její bezbřehost přináší častá praktická rizika, resp. absurdní důsledky, a to především ve vztahu k aplikaci ustanovení o věcných právech.

Široké pojetí dělení věci dle mého názoru nese otázku, kudy vede linie mezi věcmi hmotnými a nehmotnými. Řada ustanovení občanského zákoníku o majetkových právech – zejména o těch věcných, může být aplikována jen na hmotné věci. Na jednu stranu je zavedeno široké pojetí věci v právním smyslu a vzápětí je uznáno, že aplikace nepodstatných partií zákona je rozumně představitelná pouze u některých druhů věcí. V tomto spatřuji nedostatek současné materie.

Účelem a smyslem podkladů bylo deskriptivní vymezení věci a jejich dělení *de lege lata*. Úvahám *de lege ferenda* nebyla věnována pozornost. Daná

materie je zkoumána četnou judikaturou soudů. I proto byla některá z nich v podkladech zmíněna. Cíl podkladů byl naplněn.

SUMMARY

Rights in rem represent a central and crucial category of private law. We can say that we understand the thing as an object to which property rights may arise. The submitted documents focused on the issue of matters in private law, specifically in the area of civil law. It is evident that the matter is a term that has its importance also in the area of public law - criminal, financial, administrative, etc. As mentioned, the concept of "things" evolved under various historical conditions. Therefore, for this reason, a short historical excursion was included in the thesis, for its clarity and subsequent comparison of the given matter.

The current anchoring of things in the Civil Code is, in my opinion, very solidly defined. The explanation of things is elaborated in detail and we can say that the creators of the new private code were successful. Although the matter is legally grasped (in the broader and narrower sense), it is not possible to talk about the immutability and the closeness of the set of elements that fall under the concept of a thing. What is a matter in the legal sense depends on the development of human society and on the degree of scientific and technological progress. That is why today we rank among those entities that did not fulfill the above-mentioned characteristics several decades ago (computer, dematerialized securities, nuclear energy). Therefore, a set of elements that satisfy a thing is still open and changeable. However, if we want to follow a broad concept of things, we have to realize that its boundlessness brings frequent practical risks, resp. absurd consequences, especially in relation to the application of the right in rem.

The broad concept of dividing things in my opinion raises the question of where the line between material and intangible things leads. A number of provisions of the Civil Code on property rights - especially those in kind - can only be applied to material things. On the one hand, a broad concept of the matter is introduced in the legal sense, and it is then recognized that the application of non-essential parts of the law is reasonably conceivable only for certain types of things. In this I see a lack of contemporary matter.

The purpose and purpose of the documents was to describe things and divide them *de lege lata*. Consideration *de lege ferenda* was not paid attention. The subject

matter is examined by frequent court case law. That is why some of them were mentioned in the documents. The aim of the materials was fulfilled.

Seznam použitých zdrojů a literatury

A) PRAMENY

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
- Zákon Národního výboru československého č. 11/1918 Sb. z. a n.
- Zákon č. 114/1950 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ze dne 26. 2. 1964, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 101/1963 Sb., mezinárodním obchodu
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění
- Zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon
- Zákon č. 296/2008 Sb., o lidských buňkách
- Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 3051/2014, ze dne 28.6.2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2791/2012
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 9 As 155/2015-195 ze dne 22. 3. 2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2015, sp., zn. 25 Cdo 1471/2014
- Rozsudek NS ze dne 22.6.2006, sp. zn. 30 Cdo 2914/2005
- Rozsudek NS ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004
- Rozhodnutí NSS ČSR ze dne 30. 9. 1982, sp. zn. 11 Tz 42/82
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1034/2012 ze dne 25.9 2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1014/2015
- Rozsudek NSS 29 Odo1216/2005 ze dne 28. 8. 2007

B) LITERATURA

- BALÍK, S. Rukojeť k dějinám římského práva a jeho institucí. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-256-1

- BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L.: Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny. Anag. 2013. ISBN 978-80-7263-819-2
- DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s.371. ISBN 978-80-7478-326-5.
- DVOŘÁK, J., MALÝ, K. , ADAMOVIČ, K.: 200 let Všeobecného občanského zákoníku: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-753-7.
- ELIÁŠ, K. a kol. Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha. Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-013-4.
- ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Svazek I. Praha: Linde Praha. 2008. ISBN 978-80-87576-73-1
- FIALA, J., KINDL, M. a kol. Občanské právo hmotné. Plzeň: A. Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-058-1
- HENDRYCH, D. a kol. Právní slovník, Praha: C.H.Beck. 2009, s.64031. ISBN 978 80 7400 059
- HOLUB, M., POKORNÝ, M., BIČOVSKÝ, J.: Občan a vlastnictví v českém právním řádu. Praktická příručka. Praha: Linde. 2003
- HORÁLEK, V., SCHELLE, K., TAUCHEN, J.: Encyklopedie pojmů nového soukromého práva. 2. vydání. Praha: Linde. 2014. ISBN 978-80-87136-18-8
- HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část. Praha: C. H.Beck, 2014. ISBN 9788074002878
- KABELKOVÁ, E., DEJLOVÁ, H. Nájem a pacht v novém občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 15. ISBN 978-80-7400-524-4.
- KINCL, J.. Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3.
- KINCL, J. URFUS, V.,SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2. dopl. a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-031-1
- KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: A. Čeněk, 2019, ISBN 978-80-7380-742-9.

- KINDL, M., ROZEHNAL, A. Úskalí věcných práv. Plzeň: A. Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-516-6.
- KINDL, M.: Musí být věci užitečné (ovladatelné)? IN DVOŘÁK, J., KINDL, M.: Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. Praha: ASPI. 2005. ISBN : 80-7357-133-1
- KUKLÍK, Jan. Vývoj československého práva 1945 - 1989. Praha : Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6
- KNAPP, V., PLANK, K. a kol. Učebnice československého občanského práva. Svazek I. 1. vydání. Praha : Orbis, 1965. ISBN
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J.: Občanské právo hmotné. 1. díl. ASPI. Praha. 2002. ISBN
- Kratochvíl Z. a kol. Nové občanské právo. 1 Vydání. Praha : Orbis 1965,
- LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9
- LIŠKA, P. Předmět občanského práva. In DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 90-80-7478-935-9.
- MADAR, Z. Slovník českého práva. II. díl. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-62-1.
- MELZER, F., TÉGL, P. A KOLEKTIV. Občanský zákoník. § 419-654 a související a přechodná ustanovení. Velký komentář. Praha: Leges. 2014. ISBN 978-80-7502-003-1
- NESNÍDAL, J. Občanský zákoník. Komentář. Český Těšín.Poradce. 2012. ISBN 978-80-7365-336-1
- SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského. Praha: Wolters Kluwer. 2011. ISBN 978-80-7357-616-5.
- ROUČEK, F. (ed.), SEDLÁČEK, J: (ed.). Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 8085963604.

- SEDLÁČEK, J.. Vlastnictví. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. /Reprint: Vlastnictví a vlastnické právo, Barvič & Novotný, 1919, a Vlastnické právo, V. Linhart, 1935; O vlastnictví, původní vydání./ ISBN
- SCHAUER, M. : Všeobecný občanský zákoník – charakteristické rysy, perspektivy a současný stav. IN MALÝ, K., DVOŘÁK, J.: 200 LET všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-8082-477-8

C) Články

- DREXLEROVÁ, J. Společenství vlastníků jednotek v NOZ. Poradce veřejné správy, 2014, č. 1. ISSN 1213-6336
- ELIÁŠ, K.: Věc jako pojem soukromého práva ,Právní rozhledy 4/2007. ISSN 1211-4405
- PETRŽELA, K. Jak se změní právo nemovitostí? Právní rádce, 2013, č. 3, s. 8. ISSN 1213-7693
- STUNA, S., ŠVESTKA, J.. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. Právní rozhledy. Ročník 2011 č. 10 str. 366. ISSN 1211-4405

D) Ostatní

- Důvodová zpráva k zákonu č. 118/1950 Sb., Přístupno [online 25-03-2019] dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_10.htm.
- MAREK, K. K právní úpravě rodinného závodu. Přístupno [online 25-03-2019] z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pravni-uprave-rodinneho-zavodu>